

Siyasi Coğrafyada Yenileşme Eğilimleri: Bibliyometrik Göstergeler Üzerinden Karşılaştırmalı Bir Ağ Analizi

Innovation trends in political geography: A comparative network analysis on bibliometric indicators

Mazlum Ar^{*a}

Makale Bilgisi

Araştırma Makalesi

DOI:

10.33688/aucbd.1455534

Makale Geçmişi:

Geliş: 19.03.2024

Kabul: 17.09.2024

Anahtar Kelimeler:

Ağ analizi

Bibliyometrik analiz

Jeopolitik

Siyasal coğrafya

Yenileşme eğilimleri

Öz

Siyasal coğrafya, bir kavram olarak ilk defa 1897'de Alman Coğrafyacı Friedrich Ratzel tarafından kullanılmış olsa da öğrencisi Rudolf Kjellen'in 1899'da tanımladığı jeopolitik kavramının gölgesinde kalmıştır. Bu tarihten sonra jeopolitik kavramı ile özdeşleşen siyasal coğrafya emperyal/kolonyalist yapının amaçlarına hizmet eden klasik ve Soğuk Savaş jeopolitiği dönemsel temalarıyla 1980'lere kadar önemini korumuştur. Fakat 1980 sonrası süreçte sosyo-mekânsal ve kültürel kontekstleri yok sayan geleneksel dönemin genelleştirici yaklaşımından ziyade coğrafi olanın siyasal olduğu gerçekliğini göz önüne alarak verili kuruluşu sorunsallaştırdığı bir bağlama evrilmiştir. Bu noktada, dünya ve Türkiye ölçeğinde siyasal coğrafyanın paradigmatik değişimini ve gelişimini karşılaştırmalı olarak ele almayı amaçlayan bu çalışmada ağ görselleştirme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda Türkiye'de siyasal coğrafya alanındaki akademik çalışmaların büyük ölçüde klasik ve Soğuk Savaş jeopolitik söylem ile paralel bir seyir izlediği ve dünyada ortaya çıkan eleştirel siyasal coğrafya yenileşme eğilimlerinin gerisinde kaldığı belirlenmiştir.

Article Info

Research Article

DOI:

10.33688/aucbd.1455534

Article History:

Received: 19.03.2024

Accepted: 17.09.2024

Keywords:

Network analysis

Bibliometric analysis

Geopolitics

Political geography

Innovation trends

Abstract

Although political geography was first used as a concept by the German geographer Friedrich Ratzel in 1897, it remained in the shadow of the concept of geopolitics defined by his student Rudolf Kjellen in 1899. After this date, political geography, which was identified with the concept of geopolitics, maintained its importance until the 1980s with the periodic themes of classical and Cold War geopolitics serving the aims of the imperial/colonialist structure. However, in the post-1980s period, rather than the generalizing approach of the traditional period that ignores socio-spatial and cultural contexts, it has evolved into a context where it problematizes the given set-up by taking into account the reality that the geographical is political. At this point, network visualisation method has been used in this research, which aims to comparatively address the paradigmatic change and development of political geography on a global and Turkish scale. As a result of the research, it was determined that academic studies in the field of political geography in Turkey have largely followed a course parallel to the classical and Cold War geopolitical discourse and lagged behind the critical political geography innovation trends emerging in the world.

*Sorumlu Yazar/Corresponding Author: mazlumarr@gmail.com

^a Ahi Evran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Kırşehir/Türkiye, <https://orcid.org/0000-0003-3937-1637>

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

When geography is defined as a branch of science that explains and defines the surface of the earth, formation processes, physical properties, natural and political divisions, climate, production, and population of various countries (OED, 2024), it can only be positioned in a descriptive and phenomenological context. But geography does not only have a chorological context of the earth's surface, mountains, and rivers. Rather, it is the discourses on these physical and human features, their expression through discourse. It also involves the writing (verbal, visual) of solutions and expressive positionings related to these features. At this point, geography is whoever writes. In other words, the author of knowledge constructs power, and this power determines the structure/power (Häkli, 1998). Although the first rational practices of geographical rewriting were found in colonialist practices, the paradigmatic change in the discipline of geography has problematized the geography written by the power apparatuses as a form of politics/power while redefining the geographical knowledge culture and research methodology. This became evident in the post-1970 period, when the monocultural structure of geography began to disintegrate and the post-positivist tradition dominated the foundations of radical geography. On the basis of poststructuralism, geographers have avoided focusing solely on phenomenological acts by revealing the power structures that are effective in making the subject to be examined a given, not only about what to examine (Ar, 2023b). Thus, it was evaluated that the geographical appearance, which is generally perceived as phenomenal, is not a product of naturalness but rather a phenomenon constructed between structures that want to exploit and rewrite this appearance according to ideological dynamics (Toal, 1989). At this point, the main purpose of this study is to examine the change and development that political geography has experienced on a global scale in an academic context and to comparatively analyze the innovation trends of academic studies in the field of political geography in Turkey from this perspective. In this respect, the research contributes to the literature in terms of determining the academic paradigm that is effective in political geography studies in Turkey together with the practice of political geography in the world.

2. Materials and Methods

The material and methodological process of the research was completed in three main steps: The first step was the determination of the network visualization method, which has been used in social and behavioral disciplines since the 1980s to address the relationships, trends and developments among people, social groups and organizations. Within the scope of the network visualization method (Rogers and Kincaid, 1981), which determines the social, cultural, academic, etc. structures within the system based on the connections between the dynamics of the system, the bibliometric network method (Jarneving, 2007), which visualizes the relationships between concepts, authors, articles and journals, was also used in the research. Thus, with network analysis, which can be used as an additional tool in bibliometric research, it is possible to understand the effects and contributions of published studies, the patterns and temporal change between academic publications at various levels, and to identify subgroups in the relevant discipline with academic outputs such as concepts, articles, journals, etc. (Yang and Wang, 2015). In the second step of the research, the data to be used in the analysis process and the

selection of the sample of academic publications from which these data will be obtained and the data collection process were carried out. In this context, Political Geography and Geopolitics journals were determined as the sample of the study through the Web of Science (WOS) database, which provides data processing for computer-aided bibliometric analysis programs in order to analyze the trend of studies in the field of political geography worldwide. In the third stage, the data obtained from the WOS database were analyzed by means of network visualization as a science mapping method and computer-aided software tools VOSviewer and R program, which are frequently used in bibliometric studies, in order to analyze political geography trends in the world. The last stage of the data analysis process of the research was aimed at analyzing the developments in the field of political geography in Turkey. At this point, the data obtained from the DergiPark system within the scope of title, keyword, abstract, publication year, publication language, source types and author information were analyzed with Microsoft Excel program.

3. Discussion and Conclusion

In the first quarter of the 20th century, political geography (geopolitics), which emerged in the West with the definition of classical geopolitics based on the deterministic model on positivist foundations, experienced a significant change towards the end of the century by integrating into the critical social science tradition centered on Western geography. In order to reflect the appearance of this transformation in political geography in the historical context, bibliometric data obtained from academic databases were analyzed to analyze the academic trend in the world and in Turkey.

In the first stage of the research, the development of political geography in the world was analyzed and, in this context, academic publication production was evaluated first. According to SJR's (2024a) ranking of geography, planning and development themed geography journals, Political Geography, ranked 51st with an impact rating of 1.354, and Geopolitics, ranked 120th with an impact rating of 0.839, have continuously increased their publication production in the field of political geography (Figure 2 and Figure 5). Moreover, it was determined that the bibliographic impact of these studies has developed to include other journals (Figure 5). At this point, it can be stated that political geography studies have regained their specific position within the discipline on the one hand, and on the other hand, in accordance with the holistic nature of geography, a holistic and relational study context has emerged in political geography studies. The geographical distribution of related studies reveals an important context for political geography studies in the chronological lens. It is revealed that imperialist and colonialist countries (USA, England, Germany, Netherlands, etc.), which were positioned at the center of classical geopolitics in the late 19th century, ranked first in the last quarter of the 20th century and the first quarter of the 21st century, both in terms of the production of publications and the frequency of cooperation showing the co-authorship of these productions (Table 3 and Figure 6).

The most distinctive dynamics reflecting the change in the field of political geography in the world are provided by the analyses showing the frequency, relationality, clustering and temporal change of the concepts in the titles and keywords of academic studies. At this point, one of the most important results that emerged in the titles of publications is that the renewal efforts in political geography and the political agenda of the period shaped the thematic context of the field. It is revealed that the studies in

political geography, which transformed on critical and poststructuralist foundations especially after 1970, developed within the framework of the basic debates that will ensure the re-institutionalization of the discipline in the period until the 2000s. However, in the post-2000 period, while political geography studies reflect an approach that directly traces the critical tradition, such as identity politics, refugees and migration, on the one hand, on the other hand, popular, feminist and critical geopolitics themes, which represent the canonical aspect of the institutionalized discipline, and which also emerged on the basis of critical theory (Figure 11). However, it is also evident that concepts such as urban geopolitics, climate change, border politics and border security (Figure 11) are also included in the main research orientations in political geography, and thus, while academic research focuses on the postcolonial process on the one hand, it also focuses on issues that remove geography from being the subject of politics and are evaluated in a purely factual context. In addition, the fact that political geography debates and historical readings have lost their importance in the field and geopolitics and space concepts have remained at the center of research (Figure 12) shows that political geography has largely completed its transformation and has begun to take place in the period of ordinary science, as Khun (2021) puts it.

In the second phase of the research, which focuses on the development of political geography in Turkey, two different trends emerge: First, the innovation tendencies of political geography academic studies in Turkey. Second, the significant differences that emerge as a result of the comparison with the academic change occurring in the world. When the two main dynamics are considered together, one of the most important results to be expressed is the production numbers of publications according to years. At this point, while political geography studies, which lost its disciplinary importance in the period between 1945-1980, came back to the agenda especially in Western countries after this process and expanded in terms of numerical production (Figure 2), it is revealed that it remained at very low levels in Turkey with an average publication rate of 3.8% until 2010 (Figure 15). At this point, it can be stated that the emergence of an increase in political geography studies, especially after 2016, is related to Turkey's democratization process. However, the fact that political geography studies published in geography journals correspond to 3.76% (73) of the total publications (1944) (Table 4) reveals that political geography studies in the discipline of geography in Turkey lag far behind the publication production trends in the world. The analysis of the most frequently used common concepts in the title, keywords and abstract sections of the publications reveals two types of trends. First, compared to the global trend, the research thematic of publications in Turkey reflects political security, energy policies, and international developments shaping Turkey's periphery (Figures 17, 18 and Table 7), in line with the conceptual framework of the traditional pre-1980s period. A second related issue is that the publications in Turkey are largely devoid of a relationality that would include the thematic systematics of geography (culture, identity, environment, population) and that they are significantly behind critical political geography studies in the world.

As a result, it has been determined in the research that the academic publication and thus the paradigmatic change of political geography has developed in different contexts on a world and Turkish scale. In the light of the data of the two most influential academic journals in the field of political geography in the world (Political Geography and Geopolitics), the most basic indicator is the determination that the context of classical geopolitics, which was generalizing, ignoring geographical

differences and instrumentalizing in favor of the structure, has disappeared and has rather taken on a semiology that problematizes the structure / power / power and its practices. On the contrary, it is revealed that the academic publication tendency of political geography in Turkey has largely maintained its tendency towards the depiction of a depoliticized geography, which was appropriated in the period between 1945-1980. Moreover, it is understood that in political geography studies in Turkey, the political context of all nominal values of a geography shaped by the structure is ignored.

1. Giriş

Coğrafya; yeryüzünün yüzeyini, oluşum süreçlerini, fiziksel özelliklerini, doğal ve siyasal bölümlerini, iklimini, çeşitli ülkelerin üretimini, nüfusunu açıklayan ve tanımlamalar gerçekleştiren bir bilim dalı (OED, 2024) olarak tarif edildiğinde sadece tasviri ve olgusal bir bağlama konumlandırılabilir. Fakat coğrafya yalnızca dünyanın yüzeyi, dağlar ve nehirler ile ilgili korolojik bir bağlama sahip değildir. Daha ziyade bu fiziksel ve beşerî özelliklerdeki söylemlerdir, bunların söylem üzerinden ifadesidir. Yine bu özellikler ile ilgili çözüm ve ifade olarak konumlamaların yazımını (sözel, görsel) içermektedir. Bu noktada yazan kimse coğrafya odur. Yani bilgiyi yazan gücü inşa eder ve bu güç, yapıyı/iktidarı belirler (Häkli, 1998). Mekânın ideolojik inşası şeklinde tanımlanabilecek bu tasarımda coğrafya artık bir yazım şekli olarak yeryüzünün ve içindekilerin kodlanması/yazıya dökülmesi olarak keşfedilmiştir. Bir yazım, kurum, kuruluş, yapı ve bilginin formu olarak dünya gerçeğinin resmedilmesi olmuştur (Toal ve Agnew, 1992). Dolayısıyla bilginin bir türü olarak söylemden söylem dışına kayma coğrafyanın bir başarısıdır. Çünkü modern dünyanın yüzeyini/sınırlarını öğrenmenin sonuna gelmiş ve geleneksel dönemin otantik söylemi artık anlamını yitirmiştir. Bu noktada coğrafyayı bilginin yani söylemin bir türü olarak gören ve bundan hareketle coğrafyayı yeniden yazan günümüz kapitalist dünyası, dünyanın gerçekliğini sunan coğrafyayı bilginin sömürgeciliği neticesinde gelen zenginlik ile keşfetmiştir (Toal, 1989). Bu aynı zamanda haritalar aracılığıyla coğrafyanın ideolojik olarak yeniden tanımlanması girişimi olmuştur. Yani coğrafyaya hâkim olmak bilgiye/coğrafi bilginin sözde üstünlüğüne dayandırılmıştır (Dodds, 2001).

Coğrafi yeniden yazıma yönelik ilk rasyonel uygulamalar her ne kadar kolonyalist pratiklerde karşılık bulmuşsa da coğrafya disiplininde yaşanan paradigmatik değişim bir yandan coğrafi bilgi kültürünü ve araştırma metodolojisini yeniden belirlerken diğer yandan siyaset/güç biçimi olarak iktidar aygıtları tarafından yazılan coğrafyayı sorunsallaştırmıştır. Bu durum coğrafyanın tek kültürlü yapısının parçalanmaya başladığı ve radikal coğrafya temellerinde post-pozitivist geleneğin hâkim olduğu 1970 sonrası süreçte belirgin hale gelmiştir. Coğrafyacılar postyapısalcılık temellerinde sadece neyi incelemek gerektiği ile ilgili değil incelenen konunun verili hale getirilmesinde etkili olan güç yapılarını açığa çıkartarak salt fenomenolojik edimlere odaklanmaktan kaçınmışlardır (Ar, 2023b). Böylece genel anlamda olgusal olarak algılanan coğrafi görünümün doğallığın bir ürünü olmadığı daha ziyade bu görünümü ideolojik dinamiklere göre sömürmek ve yeniden yazarak yönetmek isteyen yapılar arasında inşa olunan bir olgu olduğu değerlendirilmiştir (Toal, 1989). Coğrafya disiplininin yaşamış olduğu bu değişim benzer şekilde siyasal coğrafyanın da paradigmatik dönüşümünde etkili olmuştur. Bu noktada coğrafi (işgal) keşiflere dayalı olarak dünyanın kolonyalist güçler arasında tahkim edildiği 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında siyasal coğrafya fiziksel dünya ile siyaset arasındaki ilişkiyle ilgilenen Batı emperyal bilgisinin müstesna bir parçası olarak anlaşılmıştır. Klasik jeopolitik olarak tanımlanan bu süreçte siyasal coğrafya, yapının yönetiminde ve onu meşrulaştıran bir aparat olarak emperyal güçlerin sınırları belirlenmiş sömürge hakimiyeti için araçsallaştırılmıştır. Daha sonra bireylerin sosyal, kültürel, politik ve fonksiyonel dinamiklerinin fiziksel koşullar tarafından etkilendiği ve kontrol edildiği anlayışını benimseyen çevresel determinizm modeline dayanan ve Nazi dış politika hedefi olan “*Lebensraum*” (Alman ulusu için daha fazla “yaşam alanı” arayışı) ile ilişkilendirilmiştir (bkz. Agnew, 2002; Defay, 2005; Toal, 1989). Fakat özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra güç

yapılarının pratiklerini meşrulaştırması ve maksimize etmesiyle edindiği kötü şöhretinin etkisiyle de siyasal coğrafya bilimsel açıdan önemini yitirerek birçok yazar ve yorumcunun gözünden düşmüştür (O'Loughlin, 1994; Anaz, 2015). Soğuk Savaş sonrası süreçte ise siyasal coğrafya önceki dönemde olduğu gibi jeopolitik tematiğiyle Sovyetler Birliği, ABD ile bu iki ülke arasındaki devletler ve dünyanın stratejik kaynakları üzerindeki etki ve kontrolü için küresel rekabeti tanımlamak amacıyla kullanılmıştır (Hepple, 1986). Böylece siyasal coğrafya (jeopolitik) dış politika yapıcılar, stratejik analistler, ulusötesi yöneticiler ve akademisyenler nezdinde yeniden ilgi duyulan bir pozisyon elde etmiştir (Toal, 2003). Keza siyasal coğrafyanın akademik alanda yeniden itibar kazanmasında 1960 sonrası süreçte dünyada ortaya çıkan toplumsal olayların etkisiyle sosyal bilimler alanında yaşanan yeni paradigmatik değişim de önemli bir eşik olmuştur (Livingstone, 1992). Bu noktada çokkültürlü talepler, kolonyal devletlerin bağımsızlık mücadeleleri, kimlik politikaları, kentsel eşitsiz gelişime yönelik tepkiler ve oryantalist kurulumlara karşı gelişen anti-jeopolitik uygulamalar gibi sosyal gelişmelerin tetiklediği bu değişim neticesinde siyasi coğrafyacılar özellikle 1980 sonrasında postyapısalcı temellerde eleştirel geleneği takip ederek sosyal problemleri mercek altına almaya başladılar (Agnew, 2002). Eleştirel siyasal (jeopolitik) coğrafya tematiği ile geçmiş dönemlerin aksine yapıyı temel bir aksiyom olarak ele almaktan ziyade hedeflerini ve pratiklerini sorgulayarak kültürel ve çoğulcu bir perspektifte coğrafi yazıma yönelik iktidar ilişkilerini açığa çıkarmaya çalıştılar. Söylemin metaforik anlamından hareket ederek mekânsal düzenin farklı güç aktörleri tarafından nasıl kurgulandığını ve böylece ideolojik meşruiyetin nasıl inşa edildiğini irdelediler (Toal, 1994; Herb, 2008). Böylece iktidar ilişkileri içerisinde yer alan her türlü sosyal, mekânsal ve beşerî olgunun yer politikalarına dair görselleştirme, okuma ve yazımına (Toal, 1989) dair edimleri irdeleyerek coğrafi kendiliği açığa çıkartmaktadırlar. Bu noktada, bu çalışmanın temel amacı, siyasal coğrafyanın küresel ölçekte yaşamış olduğu değişim ve gelişimi akademik bağlamda incelemek ayrıca bu perspektifte Türkiye’de siyasal coğrafya alanında yapılan akademik çalışmaların yenileşme eğilimlerini karşılaştırmalı olarak analiz etmektir. Bu yönüyle araştırma, dünyadaki siyasi coğrafya pratiği ile birlikte Türkiye’de siyasi coğrafya çalışmalarında etkili olan akademik paradigmanın belirlenmesi açısından literatüre katkı sağlamaktadır.

1.1. Siyasal Coğrafyanın Tarihsel Gelişimi

Uygulama evresinin kavramsallaştırma sürecinden önce gerçekleştiği siyasal coğrafya (Defay, 2005: 13), gerek 15. yüzyılda beliren coğrafi keşifler (işgaller) gerekse de coğrafi keşiflerin bir sonucu olarak modern çağda ortaya çıkan dünya savaşlarından ötürü Batı emperyalizminin kolonyalist dürtüleri ile somutlaşmıştır (Agnew, 2005). Özellikle sömürgeci devletlerin güç mücadelesinin bir neticesi olarak beliren alansal hakimiyet çabaları siyasal coğrafyayı asıl araştırma mecrasından uzaklaştırmıştır. Teorik ve uygulama dinamikleriyle 20. yüzyılın son çeyreğine kadar mekânın sosyal ve beşerî bağlamından koparılmıştır. Siyasal coğrafyanın bu makus talihi aynı zamanda coğrafya disiplini içerisindeki konumunun müphem bir zemine indirgenmesine neden olmuştur. Bu durum siyasal coğrafya ve jeopolitik kavramsal tanımlamalarına da ayrıca yansımıştır. Siyasal coğrafya her ne kadar Alman coğrafyacı Friedrich Ratzel’in (1844-1904) “*Politische Geographie*” kitabı ile disipliner ontolojisini gerçekleştirmiş olsa da öğrencisi Rudolf Kjellen tarafından ilk defa 1899 yılında ortaya konulan “*jeopolitik*” tanımlaması (Dittmer ve Sharp, 2014: 3) siyasal coğrafya kavramsallaştırmasının önüne geçmiştir. Çünkü bireyin mekân ve güç yapıları ile olan ilişkisi erken uluslaşma sürecinin asli bir

sorunsalı olarak ön plana çıkmamıştır. Dahası hâkim dünya düzeninin başat siyasal ve coğrafi gündemini postkolonyalist mücadeleler oluşturmuştur. Bundan ötürü bir güç/bilgi biçimi olarak jeopolitik, 1870'lerden 1980'lere kadar rakip imparatorlukların çarpıştığı emperyalist rekabet çağını açıklamada muazzam bir bağlama sahip olmuştur. Emperyal amaçlar doğrultusundan araçsallaştırılan jeopolitiğin (yer politigi) siyasal coğrafya tanımlamasıyla özdeşleşmesi ve coğrafyanın holistik yapısı içerisinde konumlanması ise ancak 1980 sonrası postmodern süreçte gerçekleşebilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1: Siyasal coğrafyada söylemler (Toal, 2003, s. 5)¹

Dönem ve Alansal Kavramsallaştırma	Siyasal Coğrafi Söylem	Hâkim Paradigma	Temel Düşünürler	Baskın Söylem
Geleneksel ve Modern Dönem (Klasik Jeopolitik)	Kolonyalist ve Emperyal Jeopolitik	Çevresel Determinizm	Alfred Mahan	Deniz Gücü
			Fredrich Ratzel	Hayat Sahası
			Halfrod Mackinder	Kara Gücü/Kalpgah
			Karl Haushofer	Kara Gücü/Kalpgah
			Nicolas Spykman	Kenar Kuşak
	Soğuk Savaş Jeopolitiği	Pozitivizm	George Kennan	Çevreleme
			Sovyet ve Batı Siyasi/Askeri Liderleri	Uydu ve Merkez Olarak Birinci, İkinci ve Üçüncü Dünya Ülkeleri Doğu ve Batı Bloğu
			Mikhail Gorbachev	Yeni Siyasi Düşünce
			Francis Fukuyama	Tarihin Sonu
			Edward Luttwak	Devletçi Jeoekonomi
Yeni Dünya Düzeni Jeopolitiği	Pozitivizm	George Bush	ABD Merkezli Yeni Dünya Düzeni	
		G7, IMF, Dünya Ticaret Örgütü Yöneticileri	Ulus-Aşan Liberalizm ve Neoliberalizm	
		Pentagon ve NATO'daki Planlamacılar	Haydut Devletler, Nükleer Haydutluk ve Terörizm	
		Samuel Huntington	Medeniyetler Çatışması	
			Mekân Söylem	
Postmodern Dönem (Eleştirel Jeopolitik)	Eleştirel Siyasal Coğrafya	Postyapısalcılık	John Agnew	İdeoloji Sınır Kimlik Çevre Popüler kültür

Dönemsel ve alansal kavramsallaştırma noktasında geleneksel ve modern dönem ile somutlaşan klasik jeopolitik, coğrafyanın erken dönem araştırma paradigmasını oluşturan “*çevresel determinizm ve pozitivizm*” yaklaşımları ile şekillenmiştir (Tablo 1). Bu süreçte Rudolf Kjellen'in coğrafi dinamiklerin canlı bir organizma olan devletleri nasıl etkilediği anlamında kullandığı jeopolitiğin kökenlerinin yine Fredrich Ratzel'in coğrafi yaklaşımı üzerinden şekillendiği evre olmuştur. İnsanların karakterlerinin ve gündelik yaşam uygulamalarının çevresel dinamikler tarafından belirlendiği doktrini olarak çevresel determinizmi siyasal coğrafyanın merkezine konumlandıran Ratzel, Darwin'in "*en uygun olanın hayatta kalması*" kavramından yola çıkarak "*devletin organik teorisi*"nde, her bir devleti, kendisini destekleyebilecek bir ekolojik nişe ihtiyaç duyan bir tür olarak tasavvur etmiştir (Dittmer ve Sharp, 2014, s. 5). Sosyal Darwinizm ve Thomas Malthus'un Doğal Kontrol teorilerinden derinden etkilenen Ratzel, "*Politik Coğrafya*" (1897) adlı kitabında, devleti, diğer devletlerle hayatta kalma mücadelesi veren canlı bir organizma olarak ele almıştır. Tıpkı yaşayan bir organizma gibi, devletin de sürekli olarak genişlemesi, çürüme ve/veya ölümle yüzleşmesi gerekir. Ateşli bir Alman milliyetçisi olan Ratzel'in Sosyal Darwinizmi, Alman milletini ve Alman toprağını diğer uluslardan üstün olarak kutlamıştır. Almanya'nın kendisine daha fazla yaşam alanı (Lebensraum) sağlamak için "*aşağı*"

devletler (organizmalar) pahasına genişlemesi gerektiğini savunmuştur (Toal, 2003, s. 4). “*Toprak, Toplum ve Devlet*” (1900) adlı yapıtında kurduğu organik ve deterministik bağ ile imparatorluk ve ulusal gücünün gelişmesinde toprak ve ulus arasındaki ilişkinin önemini ortaya koymuştur (Defay, 2005, s. 22). Jeopolitiğin Alman varyantı olarak Ratzel’in görüşleri, ulusal sınırları devletin ve yasal egemenliğinin ana hatları olarak değil, her zaman gelişmesi gereken sınırlar olarak görerek emperyalist genişlemeye hizmet etmiştir. Anglo-Amerikan ekolü jeopolitiği ise klasik inşa sürecinde oldukça farklı bir düşünce tarzı üzerinden gelişme göstermiştir. Devletle başlamak yerine, Alfred Mahan (1840-1914) ve Sir Halford John Mackinder (1861-1947) gibi akademisyenler, belirli coğrafyaları siyasi başarı teorileriyle ilişkilendirmeye çalışarak tarihin uzun kalıplarına odaklanmışlardır. Mevcut dış politikayı ve stratejik düşüncüyü bilgilendirmek için geçmişten dersler arayan Mahan ve Mackinder bu tarihsel kalıpları yükselen savaş teknolojileriyle ilişkilendirmişlerdir (Weigert, 1942, s. 116).

Amerikalı denizcilik tarihçisi Mahan (1840-1914), ilk kez 1890'da yayımlanan klasik çalışması “*Deniz Gücünün Tarih Üzerindeki Etkisi (The Influence of Seapower On History)*” eserinde eyaletleri genişleterek deniz gücünün gelişmesinde fiziki coğrafyanın önemini ortaya koymuştur. Profesyonel deniz subayı Mahan için ulusal büyüklüğe giden yol, deniz yayılcılığından geçiyordu (Toal, 2003). Bununla birlikte İngiliz jeopolitiğinde “*Kalpgah*” (Heartland) doktrini ile ön plana çıkan Sir Halford John Mackinder “*Kara Hâkimiyet Teorisi*” olarak da ayrıca bilinen kuramsal yaklaşımıyla dünyayı; Avrasya'nın merkezinde yer alan Heartland, Heartland'ı çevreleyen İç Hilal (Avrupa, Yakınoğu, Ortadoğu, Hindistan, Çin), İç Hilali çevreleyen Dış Hilal (İngiltere, Güney ve Kuzey Amerika, Afrika, Avustralya, Okyanus ve Japonya) şeklinde üç bağlı coğrafi bloğa ayırmıştır. Mackinder'in Kara Hâkimiyet teorisi ayrıca aynı coğrafyayı kullanan Amerikalı Nicholas John Spykman (Kenar Kuşak Kuramı)'da karşılık bulmuştur. Kenar Kuşak Teorisi ile Spykman (1893-1943) “*Dünya Siyasetinde Amerika'nın Stratejisi: Amerika Birleşik Devletleri ve Güç Dengesi (America's Strategy in World Politics: The United States and the Balance of Power)*” yapıtında Mackinder'in World-Island ve Heratland kuramsal çerçevesine *Rimland* (Kenar Kuşak)'ı (Avrupa kıyıları, Yakın ve Ortadoğu Devletleri, musonlar Asya'sı) eklemiştir. Denizler ve Hertland arasındaki coğrafi bölgeye karşılık gelen Rimland bu kuşakta yer alan ülkelerin hâkimiyetinin dünya hâkimiyetini getireceği anlayışına dayanmaktadır. Yirminci yüzyılın başlarında İngiliz ve Amerikan emperyalist jeopolitiğinin pratiğinde ortak olan beyaz üstünlükçü duygu, Almanya'da Karl Haushofer'da (1869-1946) yeniden ifade bulmuştur. I. Dünya Savaşı'ndan sonra Alman jeopolitik düşüncesinin bir kez daha kodlandığı Haushofer'in düşünceleri Mackinder'in Kara Hakimiyet Teorik düşüncesi üzerinden gerçekleşmiştir. Haushofer, entelektüel kahramanı Friedrich Ratzel'in Sosyal Darwinist fikirleri ile Mackinder'in fikirlerini karıştırarak Alman yayılcılığının jeopolitik kodlarını ortaya koymaya çalışmıştır. Bu bağlamda Orta Avrupa ve Asya devletlerinin Anglo-Sakson baskısından kurtulabilmesi için Almanya'nın Japonya ve Sovyetler Birliği ile ittifakını öngörmüştür (Dodds, 2019).

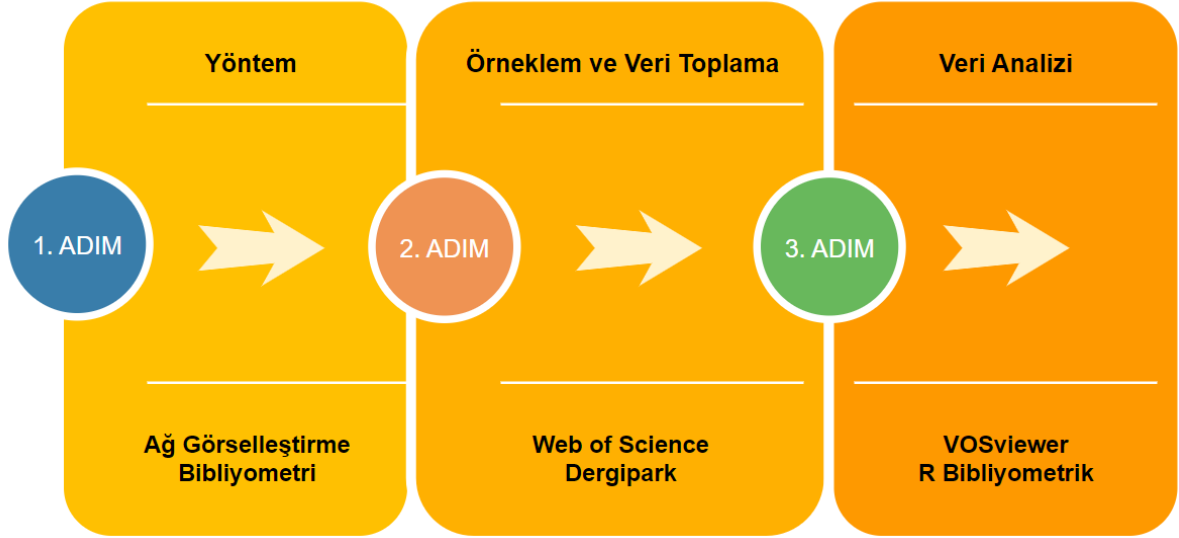
Emperyalist devletlerin kendi önde gelen devlet yönetimi içi resmi entelektüellerini yetiştirdiği klasik jeopolitik sürecinde siyasal coğrafya, mekânsal bilginin donuklaştığı ve emperyalist güç stratejilerinin kendine özgü kültürel varyantlarını geliştirdiği bir aparat olmuştur. “*Siyasi coğrafyacı*” veya “*jeopolitikacı*” olarak adlandırılan belirli bir entelektüel tipi üretiminin, on dokuzuncu yüzyılın sonunda ve yirminci yüzyılın son çeyreğinde belirli toplumsal ve entelektüel gelişmelere kadar

izlenebilmesi de geleneksel siyasal coğrafyanın varoluşsal temellerini kolonyalist/emperyalist dünya düzenlerinin siyaset ve coğrafya ilişkiseliliği kurgulanmasından kaynaklanmıştır. Klasik dönemde aynı zamanda, bazen açıkça ifade edilen, ancak daha sık olarak üstü kapalı bir şekilde kabul edilen çoklu üstünlükçü argümanlar da vardı: diğer ırklar üzerinde beyaz ırkın üstünlüğü; Avrupa uygarlığının Avrupalı olmayan uygarlıklara karşı üstünlüğü. Klasik jeopolitiğin teori ve pratik olarak olgunlaştığı bu kolonyalist ve emperyalist zihin dünyası aynı zamanda Soğuk Savaş ve yeni dünya düzeni jeopolitik söyleminin de inşasına neden olmuştur (Tablo 1). Varoluşsal gerekçesini öteki üzerinden kurgulayan ABD çevresinde entelektüeller tarafından üretilen Soğuk Savaş jeopolitiği, Sovyet antagonizması üzerinden inşa edilirken yeni dünya düzeni jeopolitiği ise tek kutuplu hegemonik dünya jeopolitiğinin ideolojik bağlamını ortaya çıkartmıştır (Toal, 2003).

Jeopolitik merceğin klasik kuruluşu ve bu zeminde siyasal coğrafyanın emperyalist rejimlerle kurduğu çok boyutlu ilişki disiplinin ikinci dünya savaşıdan sonra marjinalleşmesine ve akademik alandan soyutlanmasına neden olmuştur (Dodds, 1998; Agnew, 2002; Jones vd., 2014). Fakat özellikle 1960'lardan sonra ortaya çıkan toplumsal olaylarla birlikte coğrafya disiplininin kantitatif paradigmadan soyutlanarak eleştirel teori temelinde radikal çalışmalara yoğunlaşması siyasal coğrafyanın disiplinler açıdan yeniden itibar kazanmasına imkân tanımıştır (Livingstone, 1992). Postmodern süreçte coğrafya disiplindeki kültürel dönüşün yönlendirdiği yeni eleştirel (jeopolitik) siyasal coğrafya postyapısalcı radikal temellerde (Tablo 1) coğrafyayı dış politikaya rehberlik etmek için analiz edilmesi gereken bir gerçeklik olarak gören klasik jeopolitiğin eleştirisiyle ortaya çıkmıştır. 1980'lerin sonlarında ve 1990'ların başında eleştirel jeopolitik ve siyasal coğrafya bağlamının ortak araştırma vizyonuna dayanmaya başlamasıyla da siyasal coğrafyacıların incelemeleri yoğun olarak sosyal olgular yönlü bir eğilim göstermeye başlamıştır (Ellison ve Glaeser, 1997). Klasik jeopolitiğin devleti temel bir aksiyom olarak gördüğü ve onun adına faaliyet gösterdiği yaklaşımdan soyutlanarak devlet/güç aktörleri sorunsallaştırılmıştır. Bunu gerçekleştirmek amacıyla Michel Foucault ve Jacques Derrida gibi sosyal kuramcılarının araştırmalarından yola çıkan siyasal coğrafyacılar dili gerçekliğin ortaya çıktığı yapı taşları olarak görmeye başlamışlardır. Jeopolitiğin dünyanın anlaşılır kılındığı ve dolayısıyla dış politika müdahalesine açık hale getirildiği bir söylem alanı olarak anlaşılabilirliğini ortaya koymuşlardır (Ar, 2020). Başka bir deyişle, dünyaya ilişkin kavrayışlarımız, sağduyulu bir coğrafi bilgi ağı oluşturmak için birbirimizle tekrar tekrar iletişim kurduğumuz bir dizi temsil aracılığıyla üretildiğini açıklamaya çalışmışlardır. Dilin metaforik kullanımdan hareketle temsili mekanların ideolojik söylemler üzerinden nasıl inşa edildiği ve mekân temsillerinin yine ideolojik hegemonyanın sürekliliğinde nasıl araçsallaştırıldığını incelemişlerdir (Toal ve Dalby, 1998; Dodds, 2019). Eleştirel siyasal coğrafyacılar, klasik jeopolitik geleneğe geri dönerek ve bu bilim adamlarının teorilerine yerleştirdikleri coğrafi varsayımları göstererek çalışmaya başlamışlardır. Ancak, kısa süre sonra bu görev etkili bir şekilde yerine getirilmiş ve eleştirel siyasal coğrafya, daha çağdaş jeopolitik biçimleri için aynı şeyi yapmaya başlamıştır. Klasik jeopolitiğin uluslararası politikayı merkeze alarak bunun sebep-sonuç ilişkisini ortaya koyma gayretinin (Dodds, 2019) aksine eleştirel siyasal coğrafya söylemden hareketle kültür, kimlik sorunları, postkolonyal sömürü ilişkisi, eşitsiz mekânsal gelişme, kentsel jeopolitik ve çevresel politikalar vb. pratiklere yönelmiştir (bkz. Dixon, 2016; Toal, 1989; Agnew, 2002; Ar, 2023a; Ar, 2024; Yılmaz ve Taşkın, 2022).

2. Materyal ve Yöntem

Siyasal coğrafya alanındaki akademik yenileşme eğilimlerini analiz etmek amacıyla makalede; a) dünya ölçeğinde siyasetal coğrafya araştırmalarının paradigmatik değişiminin (güncel kavramsal ağlar, mekânsal dağılım ve zaman içerisinde siyasetal coğrafya araştırmalarının değişimi) nasıl gerçekleştiği ve b) Türkiye’de siyasetal coğrafya akademik araştırmalarının bu sorunsalla birlikte dünyadaki siyasetal coğrafya yenileşme eğilimleriyle olan ilişkisinin nasıl olduğu sorularının cevapları aranmıştır. Bu bağlamda, araştırmanın materyal ve yöntem süreci üç temel adımda tamamlanmıştır (Şekil 1).

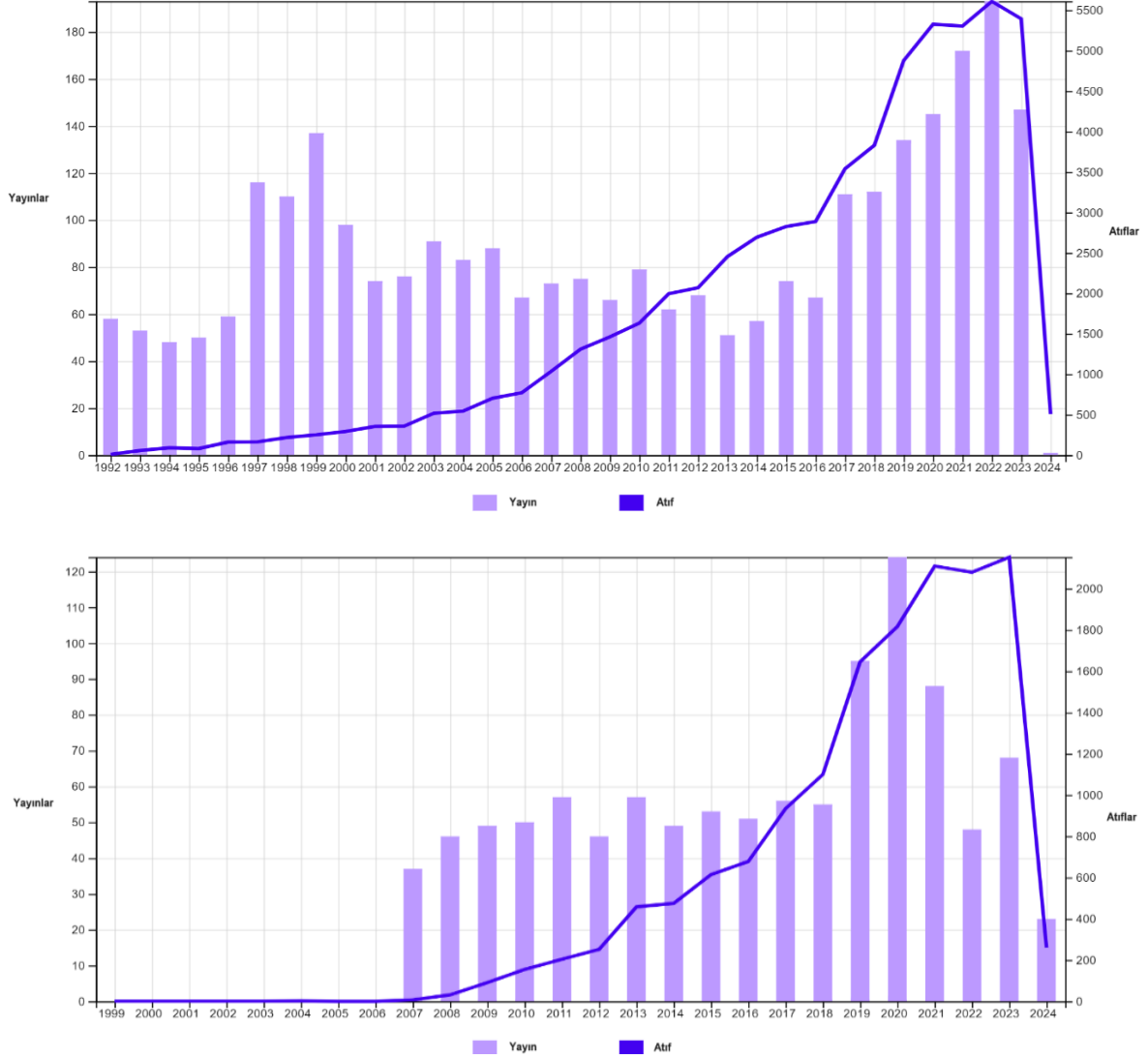

Şekil 1: Araştırmanın materyal ve yöntem süreci

Birinci adım insanlar, toplumsal gruplar ve örgütler arasındaki ilişkileri, eğilimleri ve gelişmeleri ele almak amacıyla sosyal ve davranışsal disiplinlerde 1980’lerden itibaren kullanılmaya başlanan ağ görselleştirme yönteminin belirlendiği aşamadır. Sistemin dinamikleri arasındaki bağlantılara dayanarak sistem içerisinde yer alan sosyal, kültürel, akademik vb. yapıları belirleyen ağ görselleştirme yöntemi (Rogers ve Kincaid, 1981) kapsamında araştırmada ayrıca kavramlar, yazarlar, makaleler ve dergiler arası ilişkileri görselleştiren bibliyometrik ağ yöntemi (Jarneving, 2007) kullanılmıştır. Böylece bibliyometrik araştırmalarda ek bir araç olarak kullanılabilecek ağ analizi ile yayımlanmış çalışmaların etkileri ve katkıları, çeşitli düzeylerde akademik yayımlar arasındaki örüntüleri ve zamansal değişimi anlamak ayrıca odaklanılan kavram, makale dergi vb. akademik ıktılar (Yang ve Wang, 2015) ile ilgili disiplinindeki alt grupları tespit etmek mümkündür.

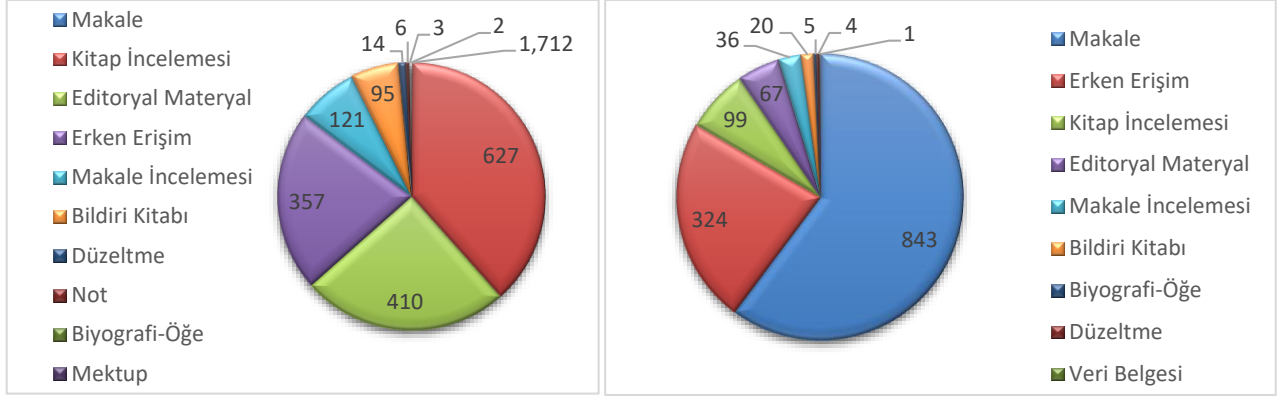
Araştırmanın *ikinci adımında*, analiz sürecinde kullanılacak veriler ve bu verilerin elde edileceği akademik yayım örnekleminin seçimi ve veri toplama süreci işletilmiştir. Bu kapsamda, dünya genelinde siyasetal coğrafya alanındaki çalışmaların eğilimini analiz etmek amacıyla bilgisayar destekli bibliyometrik analiz programlarına veri işleme imkânı sağlayan Web of Science (WOS) veri tabanı üzerinden Political Geography ve Geopolitics dergileri çalışmanın örneklemini olarak belirlenmiştir. Her iki derginin (a) yayım periyodlarının uzun süreli olması, (b) yayımları alansal ağırlık ve etki derecelerine göre sıralayan Scimago Journal ve Country Rank (SJR) sisteminde siyasetal coğrafya alanında etki derecesine göre ön sıralarda (Political Geography dergi sıralaması 2526 ve Geopolitics dergi sıralaması

5573) yer alması ve (c) WOS sisteminin dergi çeyrek derecelendirmesinde %25’lik (Q1) çeyrek diliminde bulunması nedeniyle araştırmanın örnekleme dahil edilmiştir.

Yayım hayatına 1982 yılında “*Political Geography Quarterly*” tematiği ile başlayan ve 1992 yılında “*Political Geography*” olarak bugünkü adını alan Political Geography dergisi gerek yayım gerekse de atf sayısı açısından siyasal coğrafya alanında dünya ölçeğinde en etkili dergi sıralamasında ilk sırada yer almaktadır. WOS sistemi üzerinden 1992 yılından itibaren indekslenen Political Geography dergisinin yayım ve atf sayısı her ne kadar disiplininde yaşanan paradigmatik değişim sürecinde yukarı yönlü hızlı bir ivme yaşamamış olsa da özellikle 2017 sonrası süreçte sürekli olarak artış göstermiştir (Şekil 2-a). Filtreleme yöntemi kullanılarak WOS veri tabanı üzerinden 1992 yılından 10.02.2024 tarihine kadar Political Geography dergisinde yayımlanmış olan toplam 3347 araştırma arasında yer alan 1712 makale (Şekil 3-a) başlık, anahtar kelime, özet, destekleyen kurum, yayım yılı

sınırlılıkları göz önüne alınarak çalışmanın veri seti olarak ayıklanmış ve Bibtex dosyası olarak kayıt altına alınmıştır.

Şekil 3: Political Geography (a) ve Geopolitics (b) dergilerindeki yayımların araştırma alanlarına göre dağılımı (WOS, 2024a; 2024b)

Siyasal coğrafya çalışmalarında Political Geography dergisinden sonra H-Index sıralamasında ikinci sırada (61) yer alan, 1997 yılında “*Geopolitics and International Boundaries*” dergisi ile birleşerek yayım hayatına başlayan ve 1999 yılından itibaren WOS sistemi üzerinden indekslenen “*Geopolitics*” dergisi ise yayım ve atıf sayısı açısından özellikle 2017 yılından sonra kısmi artış yaşamış, 2019-2021 yılları arasında en yüksek seviyesine ulaşmış fakat 2021 yılı sonrasında bir azalma yaşamıştır (Şekil 2-b). Geopolitics dergisinin WOS veri tabanı üzerinden 1992 yılından 10.02.2024 tarihine kadar yayımlanmış olan akademik çalışmaları yine başlık, anahtar kelime, özet, destekleyen kurum ve yayım yılı sınırlılıkları ile filtrelenmiştir. Bu kapsamda elde edilen toplam 1055 yayım arasında yer alan 843 makale (Şekil 3-b) Bibtex dosyası olarak kayıt altına alınarak araştırmanın veri setine dahil edilmiştir. Son olarak elektronik ortamda akademik ve hakemli dergilerin yayım hizmetini sunan DergiPark online yayım sistemi Türkiye’de siyasal coğrafya alanında yaşanan eğilimleri analiz etmek amacıyla çalışmanın kapsamına alınmıştır. WOS veri tabanı üzerinden gerçekleştirilen dergi sınırlandırmasının aksine DergiPark sistemi üzerinden başlık, anahtar kelime ve özet düzeylerinde kavram sınırlandırması üzerinden filtreleme yapılmıştır. Bu kapsamda “*siyasal coğrafya*” ve “*jeopolitik*” kavramları baz alınarak elde edilen 1944 yayım analiz edilmek üzere Excel dosyası olarak kaydedilmiştir.

Üçüncü aşamada, dünyadaki siyasal coğrafya eğilimlerini analiz etmek amacıyla bilim haritalama yöntemi olarak ağ görselleştirme ve bibliyometrik çalışmalarda sıklıkla kullanılan VOSviewer ve R programla bilgisayar destekli yazılım araçları vasıtasıyla WOS tabanından elde edilen veriler analiz edilmiştir. VOSviewer bilgisayar programı ortak yazarlık, ortak oluşum, atıf, bibliyografik bağlantı ve ortak atıf gibi analizlerin gerçekleştirilmesine olanak tanımaktadır. Ortak yazarlık analizinde, ögelerin ilişkiselliği yazarların ortak yazarlı belge sayısına dayanmaktadır. Atıf analizinde, ögelerin ilişkiselliği birbirlerinden kaç kez alıntı yaptıklarına göre görselleştirilmektedir. Eş-oluşum analizinde, ögelerin ilişkiselliği birlikte yer aldıkları belge sayısına göre belirlenmektedir. Bibliyografik bağlantıda, ögelerin ilişkiselliği paylaştıkları referans sayısına dayanmaktadır. Ortak atıfta, ögelerin

ilişkisel, makalelerin birlikte atıf alma sayısına göre belirlenmektedir (Van Eck ve Waltman, 2013). Çalışmada ayrıca R Stüdyo programının “bibliyoshiny” özelliği kullanılarak veriler analiz edilmiştir. VOSviewer analiz programı ile birlikte R programlarının çalışmada ayrıca kullanılmasının temel gerekçesi “bibliyoshiny” arayüzünün verilerin görselleştirilmesi ve esnek analizi hususunda zengin bir içeriğe sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Araştırmanın veri analiz sürecinin son aşaması ise Türkiye’de siyasal coğrafya alanında yaşanan gelişmelerin analiz edilmesine yönelik olmuştur. Bu noktada DergiPark sisteminden başlık, anahtar kelime, özet, yayım yılı, yayım dili, kaynak türleri ve yazar bilgileri kapsamında elde edilen veriler Microsoft Excel programı ile analiz edilmiştir.

Çalışma ayrıca veri setinin analizine dayalı olarak bazı sınırlılıklar ve kısıtlılıklar dahilinde sürdürülmüştür. Dünyada siyasal coğrafya alanındaki gelişmeleri analiz etmek amacıyla elde edilen veri setinin ve analiz programlarının İngilizce olması nedeniyle bulgular kısmında analiz çıktıları Türkçe karşılıkları verilerek çalışma yürütülmüştür. Türkiye’de siyasal coğrafya alanındaki gelişmeleri değerlendirmek amacıyla ise DergiPark sisteminden elde edilen verileri senkronize olarak analiz edecek herhangi bir bilgisayar destekli programın olmaması özellikle görsel ağ analizi noktasında araştırmanın temel kısıtlılığını oluşturmuştur.

3. Bulgular

Araştırma kapsamında siyasal coğrafyanın değişim ve gelişimini analiz etmek amacıyla akademik yayım platformlarından (WOS ve DergiPark) elde edilen veriler bibliyometrik yöntemle incelenmiştir. Verilerin analizi sonucunda elde edilen kavramsal, ilişkisel ve kategorik bulgular karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiş ve böylece siyasal coğrafyada yaşanan gelişim bütüncül bir açıyla açığa çıkarılmıştır. Analizler sonucunda global ölçekte siyasal coğrafyada yaşanan yenileşme eğilimleri ile Türkiye’de ilgili alanda yapılan çalışmalar arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

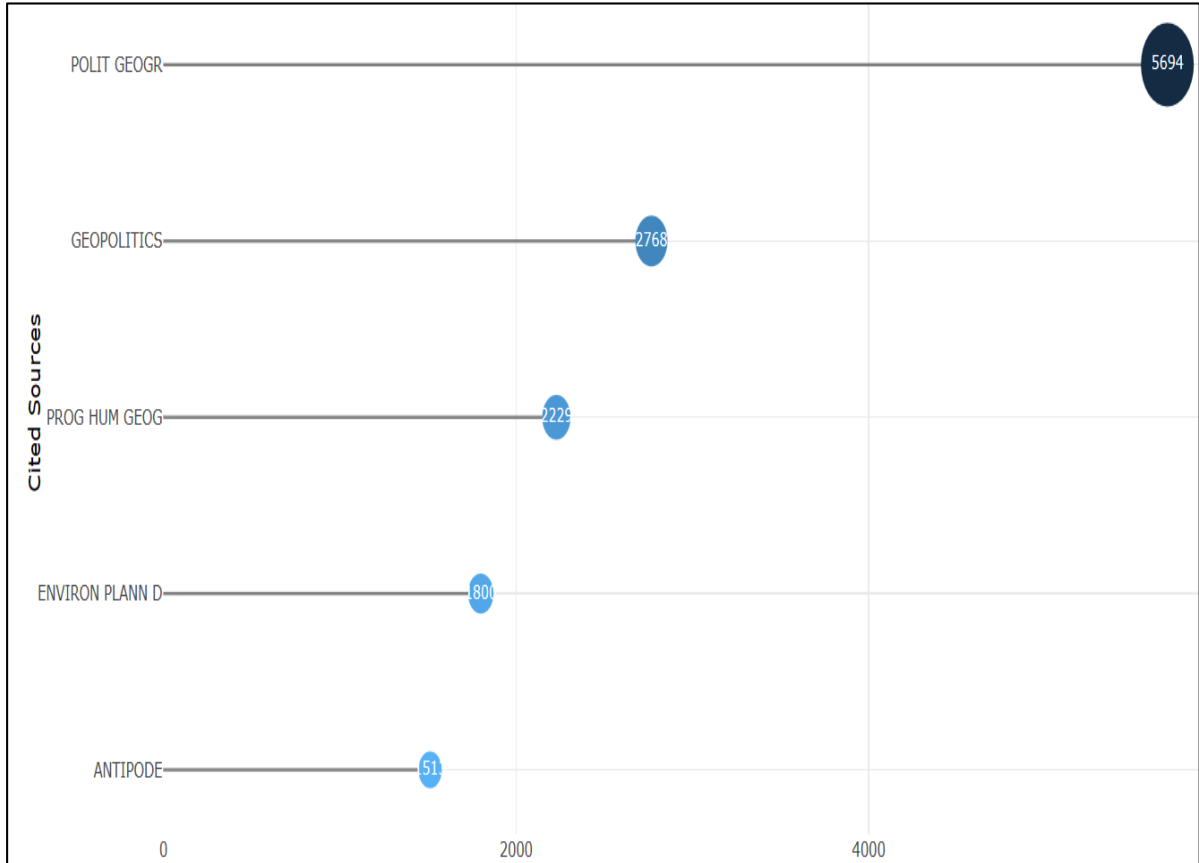
3.1 Siyasal Coğrafyada Akademik Gelişimin Küresel Görünümü

Siyasal coğrafyanın global ölçekte yaşamış olduğu gelişimi analiz etmek amacıyla araştırma örneğine dahil edilen iki temel uluslararası derginin (Political Geography ve Geopolitics) akademik veri istatistiği Şekil 4’te belirtilmiştir.

Şekil 4: Political Geography ve Geopolitics dergilerinin akademik veri istatistiği

Dergilerin 1992 yılından 2024 yılına kadar geçen 42 yıllık süre zarfında 2554 makaleyi (documents) yayımladığı ve bu makalelerin ortalama yıllık büyüme oranlarının %2,14 olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte toplamda 3134 yazar (authors) dergilerin akademik yayım portfolyosuna katkı sağlarken bu yazarların tek yazarlı (authors of single-authored docs) makale sayısı 1307 olmuştur. Uluslararası ortak yazarlık (international co-authorship) oranının %17,42 olduğu Political Geography ve Geopolitics dergilerinde doküman başına ortak yazar (co-authors per Doc) sayısı 1,63 olarak belirlenmiştir. Yazarların toplam anahtar kelime (author's keywords) sayısı 4093 iken referans (referances) sayısının 132925 ve doküman başına ortalama atıf (average citations per doc) sayısının 24,39 olduğu tespit edilmiştir (Şekil 4).

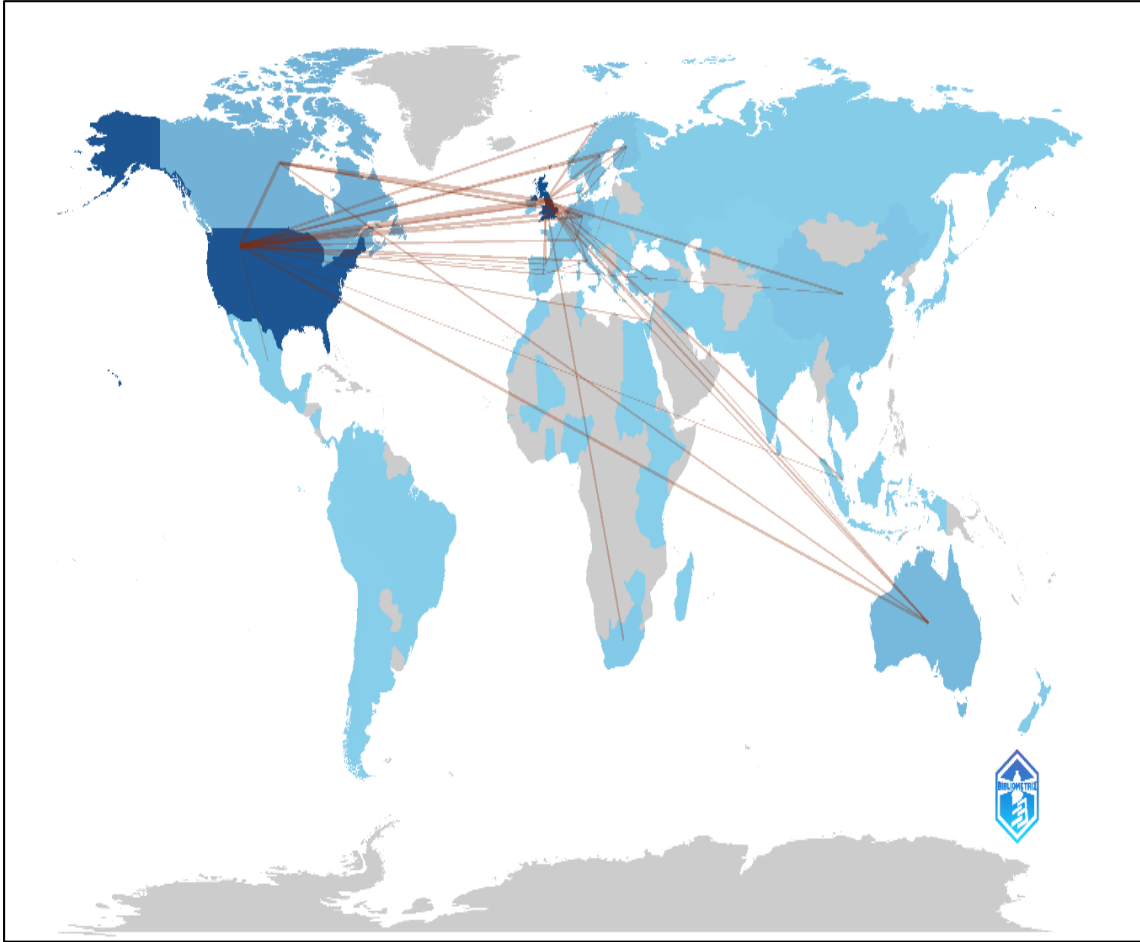
Şekil 5: Political Geography ve Geopolitics dergilerinde yayımlanan makalelerin kaynakçalarındaki dergilerin etkisi

Political Geography ve Geopolitics dergilerinde yayımlanan makalelerin kaynakçalarında ön plana çıkan en etkili beş dergi analiz edildiğinde Political Geography dergisinin ilk sırada (5694 atıf) Geopolitics dergisinin 2768 atıf sayısı ile ikinci sırada yer aldığı belirlenmiştir. Bununla birlikte temel amaç ve hedefleri arasında doğrudan siyasal coğrafya çalışmalarının yer almadığı fakat dünyada coğrafya disiplini içinde akademik etki derecesi açısından ilk sırada yer alan Progressive Human Geography dergisinin (Clarivate, 2024) 2229 atıf sayısı ile üçüncü sırada yer aldığı onu dördüncü sırada Q1 kategorisinde bulunan ve H-İndeksi 118 olan Environment and Planning D: Society and Space (SJR, 2024a) dergisinin 1800 atıf sayısı ile takip ettiği anlaşılmıştır. Son olarak eleştirel beşerî coğrafya akademik yayımlarıyla ön plana çıkan ve 115 H-İndeksi oranı ile Q1 kategorisinde yer alan Antipode

dergisi (SJR, 2024b) 1513 atıf sayısı ile siyaset coğrafyası ile ilgili makalelerin kaynaklarında beşinci sırada ön plana çıkan akademik dergi olmuştur (Şekil 5).

3.1.1 Political Geography ve Geopolitics Dergilerinde Yayımlanmış Ülkelerin Ağ Analizi

Bilimsel yayımların üretim sıklığı akademik performansın ölçümünde kullanılan önemli bir bileşendir. Ayrıca ülkelerin yayım üretiminde ortaya koydukları iş birliği de bilimsel üretimin yayılımını ve dolaşımını göstermektedir. Keza modern ve postmodern dönemlerde bilimsel devrimin coğrafyalarının aynı zamanda coğrafyalardaki sosyokültürel ve ekonomik devrimin bir yansıması olması bilginin mekânsal arkeolojisinin analizini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda siyaset coğrafyası ile ilgili bilimsel yayımların ağ haritasını gösteren Şekil 6 ve bu haritanın veri dayanağını oluşturan Tablo 2 incelendiğinde birbiriyle ilişki iki sonuç ortaya çıkmaktadır. Birincisi, bilimsel yayım üretiminin mekânsal dağılımı açısından kolonyalist/emperyalist jeopolitik ve klasik jeopolitik dönemlerini domine eden Anglosakson coğrafyanın günümüzde de siyaset coğrafyasının bilgi üretiminde ön planda yer almış olmasıdır. Makale sayısı noktasında sırasıyla İngiltere'nin (683), ABD'nin (667), Kanada'nın (149), Almanya'nın (128) ve Avustralya'nın (116) ilk beşte yer alması ve yine atıf sayısı açısından İngiltere'nin (20825), ABD'nin (18222) ve Kanada'nın (3843) sırasıyla dünyada en fazla bilimsel atıf alan ülkeler olması (Tablo 2) bu durumun istatistiksel bir sonucu olmuştur.

Şekil 6: Ülkelerin bilimsel yayım üretim ağı haritası

Tablo 2: Ülkelere göre bilimsel yayım, atıf sayısı ve iş birliği sıklığı

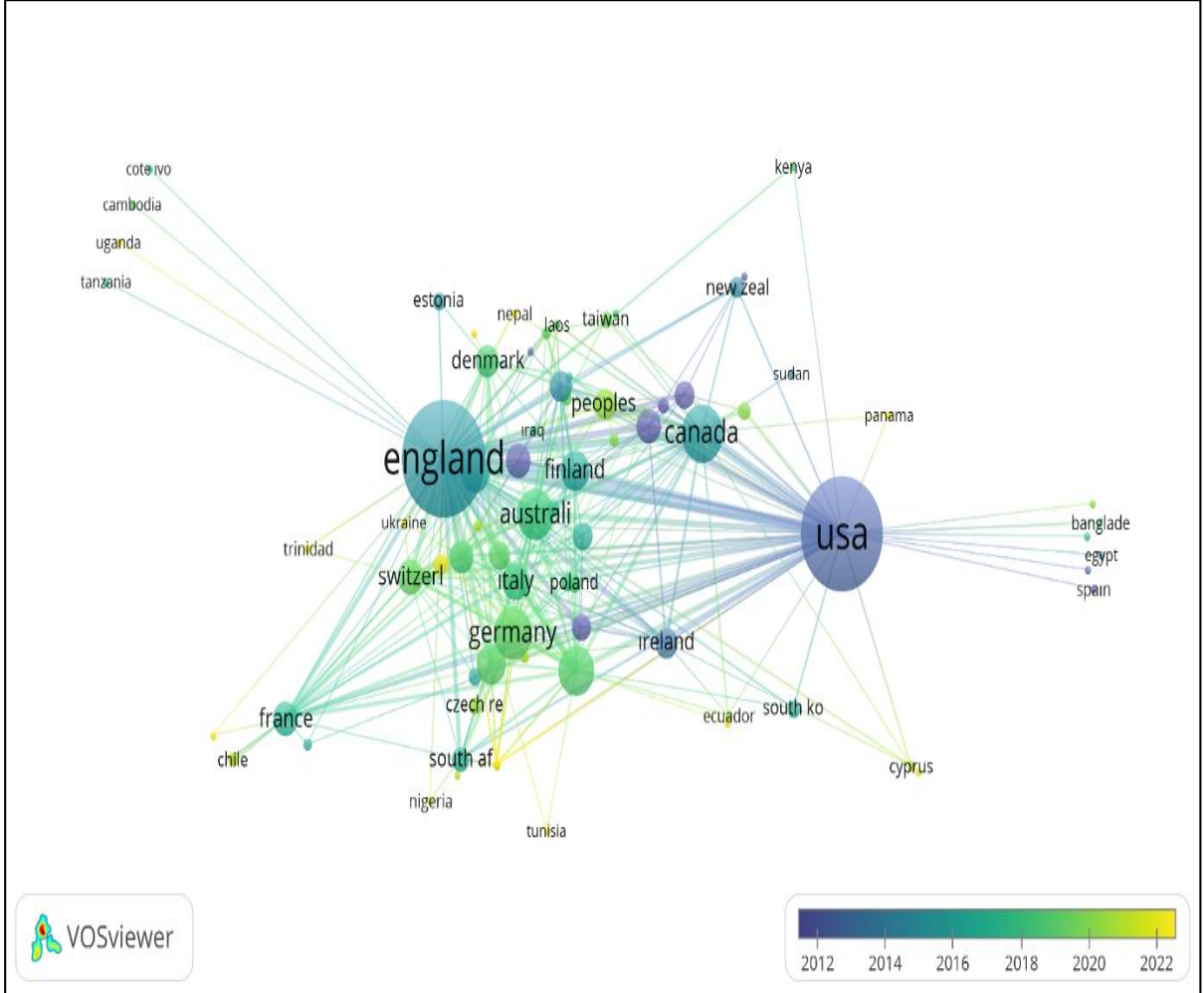
No	Ülke	Makale Sayısı	Atıf Sayısı	Ülkelerin İş Birliği Sıklığı		
				Kaynak Ülke	İş Birliği Yapılan Ülke	İlişki Sıklığı
1	İngiltere	683	20825	İngiltere	ABD	48
2	ABD	667	18222	ABD	Kanada	30
3	Kanada	149	3843	İngiltere	Kanada	19
4	Almanya	128	1616	İngiltere	Hollanda	18
5	Avustralya	116	1997	İngiltere	İrlanda	17
6	Hollanda	109	2455	İngiltere	Almanya	14
7	İsveç	72	870	İngiltere	Norveç	13
8	Finlandiya	69	1417	İngiltere	İsviçre	12
9	Norveç	68	2949	ABD	Avustralya	11
10	İtalya	62	1007	ABD	Hollanda	11
11	İsviçre	54	1084	İngiltere	Avustralya	10
12	Fransa	49	853	İngiltere	Güney Afrika	10
13	İskoçya	49	1474	İngiltere	İsveç	10
14	İsrail	49	928	Almanya	Hollanda	9
15	İspanya	48	652	Hollanda	İtalya	8
16	Danimarka	42	833	İngiltere	Çin	8
17	İrlanda	41	1070	İngiltere	Fransa	8
18	Çin	39	553	ABD	Norveç	8
19	Singapur	39	935	Kanada	Hollanda	7
20	Belçika	34	417	Almanya	İsviçre	7
21	Galler	32	1219	Hollanda	Belçika	7
22	Türkiye	31	495	İngiltere	Singapur	7
23	Kuzey İrlanda	30	684	İngiltere	İspanya	7
24	Güney Afrika	25	410	ABD	Finlandiya	7

* Şekil 6'daki ülkelerin koyu mavi renk tonundan açık mavi renk tonuna doğru değişimi Tablo 2'deki ülkelerin yayım sayısı verisine göre değişmektedir.

** Tablo 2'deki sıralama makale sayısı ve ülkelerin akademik yayımda iş birliği ilişkisi sıklığına göre tasarlanmıştır.

İkincisi, akademik yayımın kaynak ülkesi ile iş birliği yapılan ülke arasındaki ilişki sıklığıdır. Bu noktada yayımın üretildiği kaynak ülke ve iş birliği yapılan ülke noktasında İngiltere'nin ABD ile ilişki sıklığı (48) açısından ilk sırada yer aldığı onu sırasıyla ikinci ve üçüncü sırada ABD-Kanada (30) ve İngiltere-Kanada'nın (19) izlediği belirlenmiştir. Bununla birlikte İngiltere'nin siyasal coğrafya çalışmalarında merkez ülke konumunda yer aldığı ve Anglosakson ve Frankofon coğrafyalar dışında Çin

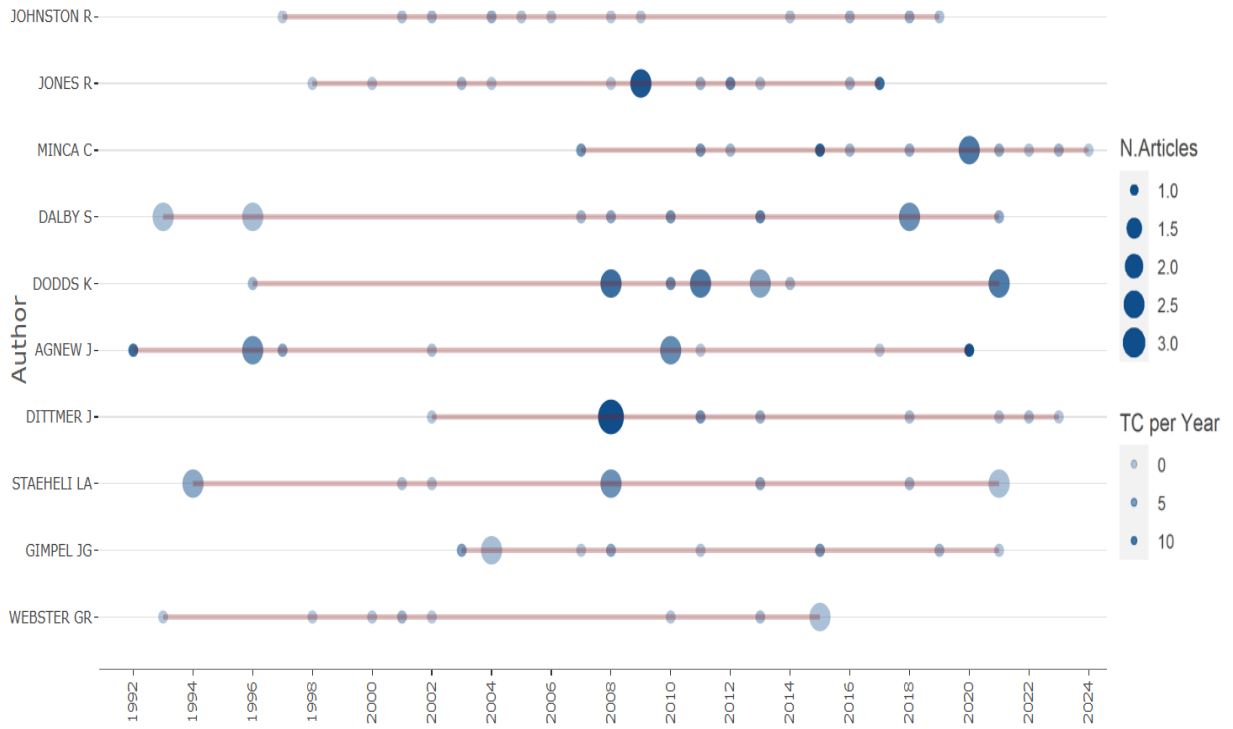
ve Güney Afrika'nın yine yayımın kaynak ülkesi olarak İngiltere ile bilimsel üretim iş birliği içerisinde yer aldığı saptanmıştır (Şekil 6 ve Tablo 2).

Şekil 7: Ülkelerin (unit of analysis) eş-döküman (co-document) analizi

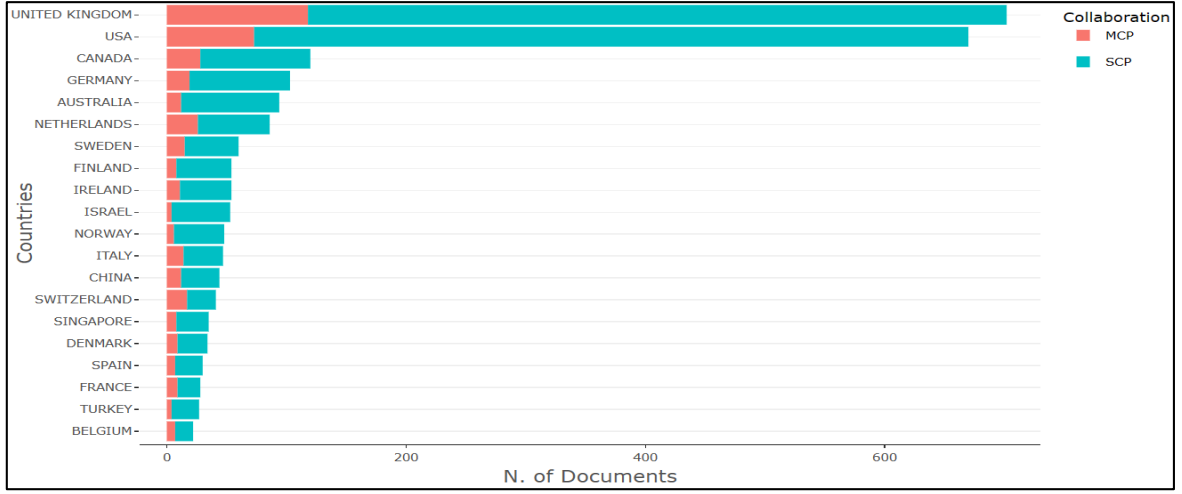
Ülkelerin yayım üretimi ile ilgili bir diğer önemli analiz göstergesi zaman trendidir. Bu bağlamda yıllar itibarıyla ülkelerin siyasal coğrafya çalışmalarına katkısını göstermek amacıyla hazırlanan Şekil 7 her bir ülkenin minimum 1 yayımı ve 1 atfı dikkate alınarak tasarlanmıştır. Bunun için ilk aşamada analize 91 ülke dahil edilmiş daha sonra aralarında hiçbir ilişki sıklığı bulunmayan 9 ülke kapsam dışında bırakılmış ve son safhada tespit edilen 82 ülkeden 17 küme (clusters), 353 bağlantı ve 841 toplam bağlantı gücü ile Şekil 7 oluşturulmuştur. Zaman trendi analizinde ortaya çıkan en önemli sonuçlardan biri özellikle 2016 yılına kadar yayım üretimi ve ilişkiselliği noktasında ön planda olan İngiltere ve ABD'nin bu tarihten sonra kısmen de olsa önemini yitirmesidir. Diğer önemli bir sonuç başta Almanya, Avustralya, İtalya, İsviçre, Danimarka ve Fransa olmak üzere Çin ve Güney Afrika gibi ülkelerin özellikle 2018 sonrası dönemde siyasal coğrafyanın üretim trendinde ön plana çıkmış olmaları ve 1980 sonrası süreçte eleştirel siyasal coğrafyanın merkezi konumunda yer alan İrlanda'nın bu önemini yitirmesi olmuştur.

3.1.2 Yazarların Ağ Analizine İlişkin Bulgular

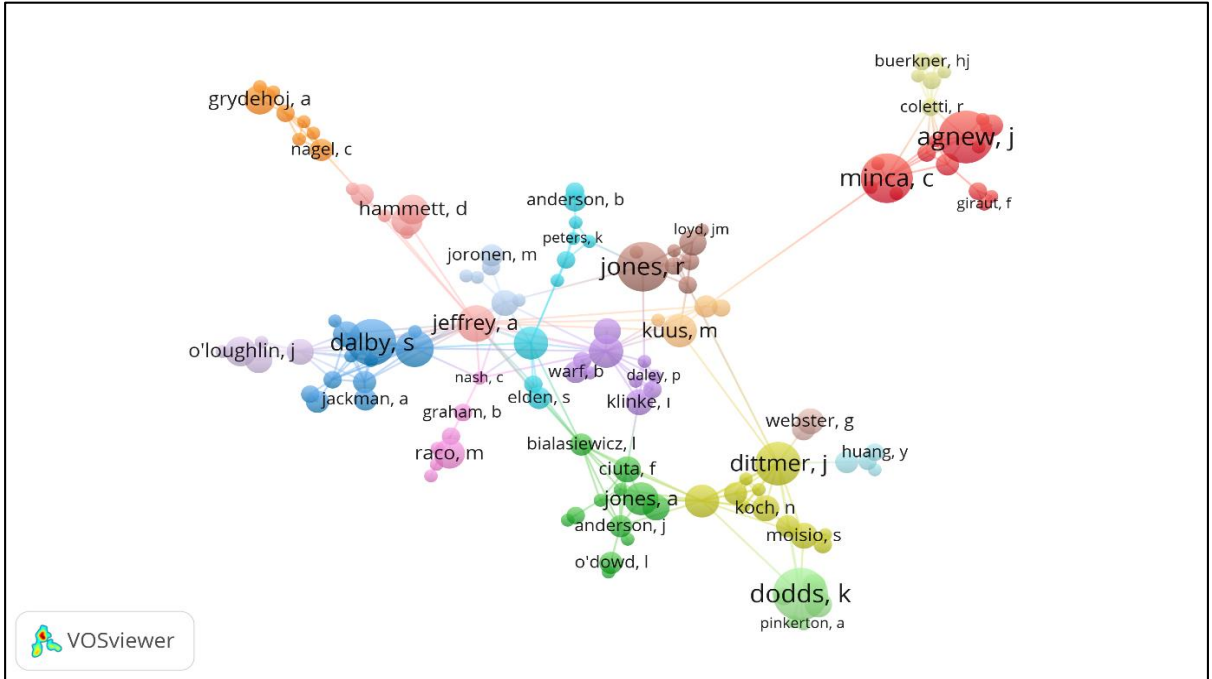
Şekil 8: Yazarların yıllar itibariyle siyasal coğrafya çalışmalarına ilişkin yayım üretkenliği

Political geography ve Geopolitics dergilerinde akademik çalışma yapan yazarların yıllar itibariyle yayım üretimleri Şekil 8’de belirtilmiştir. Şekil 8 analiz edildiğinde sırasıyla yıllar itibariyle siyasal coğrafya çalışmalarında öncül konumda yer alan yazarların İngiliz coğrafyacı ve eleştirel siyasal coğrafyanın kurucuları arasında yer alan John Agnew (1992), seçim coğrafyası çalışmalarıyla ön plana çıkan Amerikalı Coğrafyacı Gerard R. Webster (1993), antroposen ve çevresel jeopolitik çalışmalarıyla siyasal coğrafya literatüründe yer alan İrlandalı coğrafyacı Simon Dalby (1993), sosyal coğrafyayı siyasal coğrafya perspektifiyle ele alan Amerikalı coğrafyacı Lynn Staeheli (1994) ve popüler jeopolitik çalışmalarında yoğunlaşan İngiliz coğrafyacı Klaus Dodds (1996) olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte eleştirel siyasal coğrafya çalışmalarında ikinci nesil olarak tanımlanabilecek yazarların İngiliz coğrafyacı Ronald John Johnston (1997), Amerikalı siyasal coğrafyacı Reece Jones (1998) İngiliz coğrafyacı Jason Dittmer (2002) ve İtalyalı Claudio Minca olduğu saptanmıştır. Dahası hem John Agnew, Lynn Staeheli, Simon Dalby hem de Klaus Dodds yazarlarının 1992’den 2024 yılına kadar siyasal coğrafya alanındaki akademik yayım üretimi noktasında süreklilik gösterdiği ortaya çıkmıştır (Şekil 8).

Şekil 9: Ülkelere göre tek veya çok yazarlı yayım üretimleri

Ülkelere göre çok (MCP- multi collaborative post) ya da tek (SCP- single collaborative post) yazarlı yayım üretimleri Şekil 9'da gösterilmiştir. Küresel ölçekte İngiltere'nin siyasal coğrafya alanında hem çok yazarlı hem de tek yazarlı yayım üretiminde ilk sırada yer aldığı onun ikinci sırada ABD'nin ve üçüncü sırada Kanada'nın izlediği saptanmıştır. Özellikle çoklu yazar üretiminde ilk üç sırayı takip eden ülkeler arasında Hollanda ve Çin'in sırasıyla dördüncü ve beşinci sıralarda geldiği tespit edilen analizde ön plana çıkan diğer bir sonuç Anglosakson ve Anglofrankofon ülkeler dışında İsrail'in akademik üretimde birçok kadim ülkenin önünde yer alması ve Çin ile birlikte Türkiye'nin siyasal coğrafya çalışmaları noktasında yayım üretimine olan katkılarının yükseliş trendinde olmasıdır.

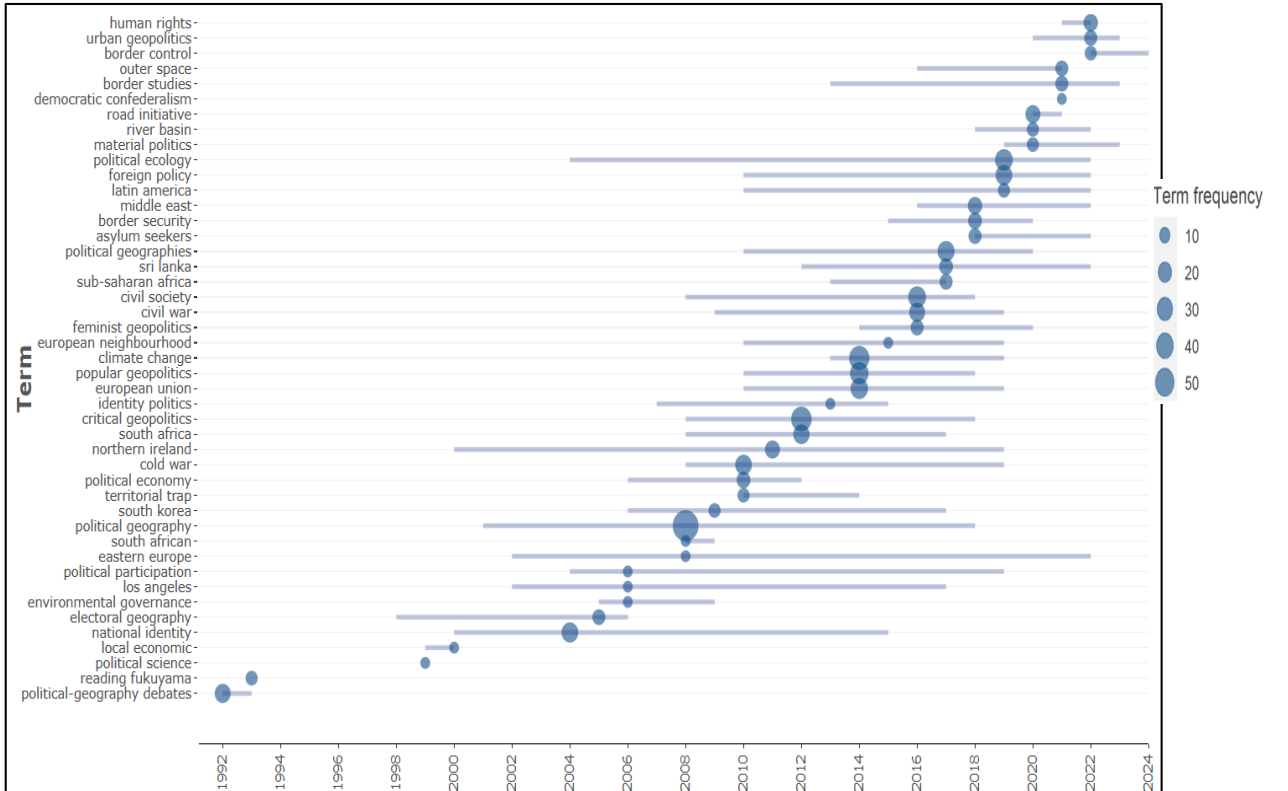

Şekil 10: Yazarların belge, atıf sayısı ve ilişki yoğunluğuna göre eş-yazarlık analizi

Yazarların yayım üretimlerine göre ortak yazarlık durumlarını gösteren Şekil 10'nun hazırlanmasında her bir yazarın minimum iki yayımı ve üç atfının olması dikkate alınmıştır. Bu ölçüt baz alınarak yapılan analizde değerlendirmeye alınan 555 yazar arasında hiçbir ilişki sıklığı bulunmayan 518 yazar kapsam dışında bırakılmıştır. Böylece Şekil 10 belge, atıf ve ilişki yoğunluğuna göre 17 küme (clusters), 291 bağlantı ve 317 toplam bağlantı ile oluşturulmuştur. Bu bağlamda John Agnew, Jason Dittmer, Klaus Doods, Alon Jones, Yan Huang, Gerald Webster, Hans-Joachim Bürkner, Merje Kuus, Alun Jones, Barney Warf, Reece Jones, Stuart Elden, Jeffry Singer, Mikko Joronen, Simon Dalby, John O'Loughlin, Adam Grydehøj etrafında öbekleşen 17 kümeden John Agnew'in bulunduğu kırmızı küme belge, atıf sayısı ve ilişki yoğunluğu açısından diğer kümelerden ayrılmaktadır. Bununla birlikte belge, atıf ve ilişki yoğunluğuna göre Şekil 10'da ortaya çıkan her bir dairesel küme arasında Jason Dittmer, Kalus Doods ve Simon Dalby etrafında kümelenen yazarların siyasal coğrafya çalışmalarında merkezileşen bir semiyolojiye sahip olduğu belirlenmiştir.

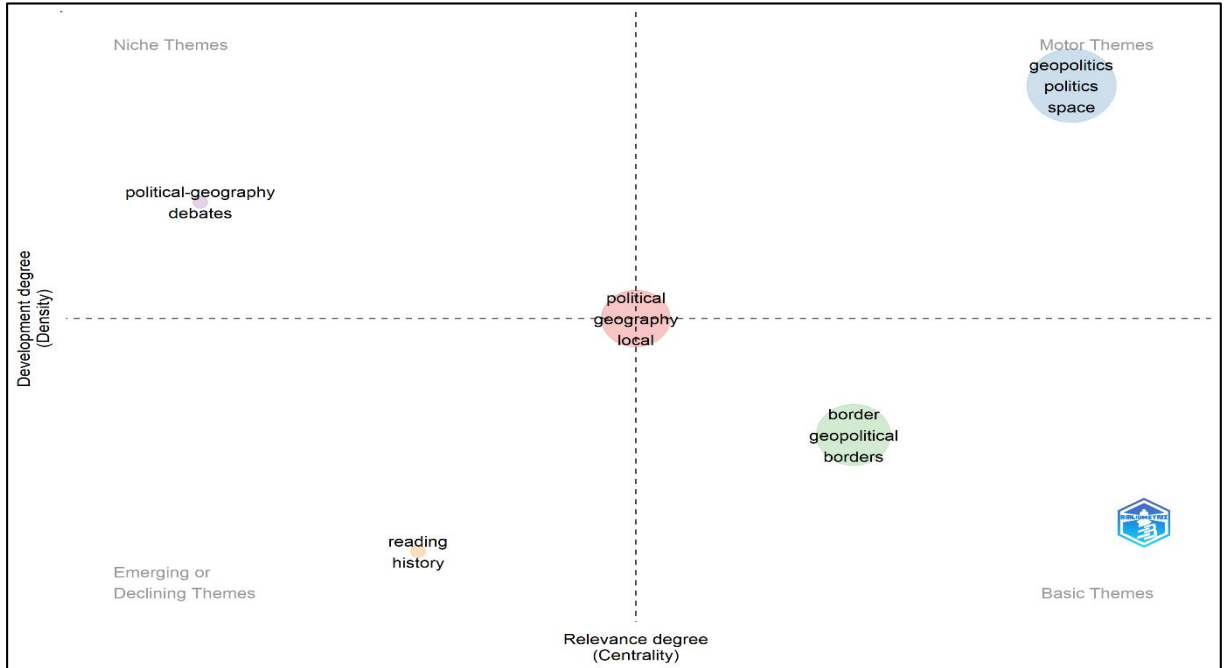
3.1.3 Yayım Başlıklarının Bibliyometrik Analizi

Özellikle dijitalleşme sürecinde yaşanan erişilebilirlikle birlikte literatürde yaşanan artış araştırmacıların akademik yayım seçimini önemli oranda etkilemektedir. Bu noktada anahtar kavram ve özetle birlikte literatürün seçimini etkileyen en önemli unsurlardan bir diğeri çalışmanın başlığıdır. Akademik çalışmaların başlığı bir disiplinin iç bağlamı hakkında bilgi verebildiği gibi disiplinde yaşanan paradigmatik değişimin ve gelişimin alt boyutlarının analizini mümkün kılmaktadır.

Şekil 11: Yıllar itibariyle yayım başlıklarında yer alan kavramların trend olma durumları

Political Geography ve Geopolitics dergilerinde yayımlanan makalelerin başlıklarında yer alan kavramların zamansal değişimini gösteren Şekil 11 incelendiğinde kavramların 1992'den 2024 yılına kadar önemli bir değişim yaşadığı ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, 1992-2000 yılları arasında siyasal coğrafya tartışmaları (political-geography debates), Fukuyama okumaları (reading fukuyama), siyaset bilimi (political science) ve yerel ekonomi (local economy) kavramlarının ön plana çıktığı belirlenmiştir. Bu periyot bir yandan siyasal coğrafyada yaşanan akademik gelişimin temel tartışmalarını yansıtırken diğer yandan yeni dünya düzeni ve küreselleşmenin şekillenmeye başladığı postmodern paradigmanın eleştirel bağlamını ortaya koymaktadır. İkinci dönem olarak tanımlanabilecek 2000-2010 arası süreç değerlendirildiğinde siyasal coğrafyanın apolitik ve olgusal bir temelde ele alınan coğrafyanın sosyal, beşerî ve doğal dinamiklerini merkezine aldığı ve böylece klasik siyasal coğrafyanın göz ardı ettiği mekânsal farklılığı ve sahip olduğu sosyokültürel ve ekonomik sermayeyi araştırmaların merkezine aldığı anlaşılmaktadır. Bu noktada seçim coğrafyası (electoral geograpy), çevresel yönetim (enviromental govermance) ve siyasal katılım (political participation) gibi başlıklarda yer alan kavramlar ikinci dönemde belirtilen değişimin bir sonucu olarak araştırmalarda ön plana çıkmıştır. Son olarak 2010-2014 arası üçüncü dönemde ise bir yandan siyasal coğrafyanın alt çalışma temalarının temel bir aksiyom olarak sürekliliğini sağladığı diğer yandan siyasal coğrafyadaki değişim tartışmalarının büyük çoğunlukla ortadan kalktığı ve bunun neticesinde dünyada yaşanan siyasal gelişmelerle bağlantılı olarak savaş, güvenlik, şehirleşme, toplumsal cinsiyet, insan hakları, kültür, kimlik vb. olguların ortaya çıktığı süreç olmuştur. Bu noktada Şekil 11'de 2010-2014 arası süreçte makale başlıklarında bölgesel kısaç (territorial trap), eleştirel jeopolitik (critical geopolitics), kimlik politikaları (identity politics), popüler jeopolitik (popular geopolitics), feminist jeopolitik (feminist geopolitics), sığınmacı (asylum seeker), *sınır güvenliği (border security)* ve *insan hakları (human rights)* kavramları yoğun olarak yer almıştır.

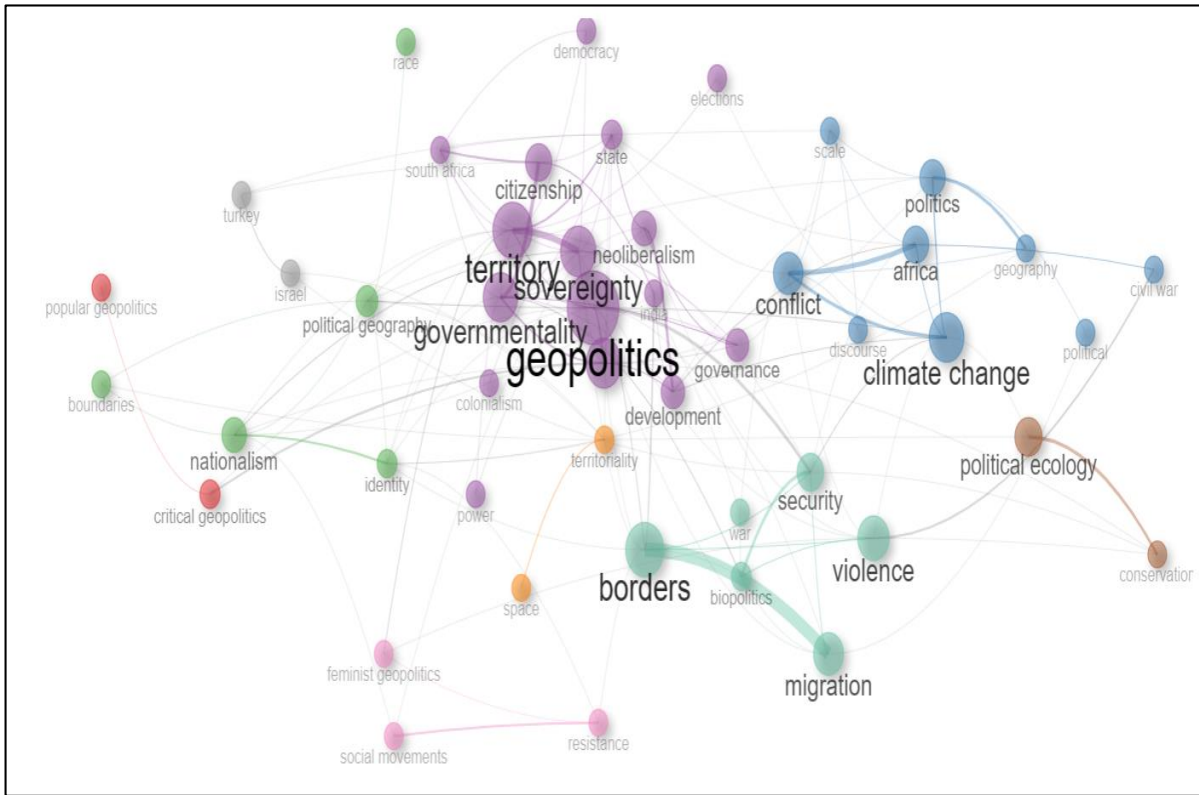

Şekil 12: Yayım başlıklarında yer alan kavramların yoğunluk ve merkezilik analizi

Yayın başlıklarında yer alan kavramların yoğunluk ve merkezilik durumuna göre dağılımını gösteren Şekil 12 analiz edildiğinde motor temalar (motor themes) noktasında *jeopolitik (geopolitics)*, *politika (politics)* ve *mekân (space)* kavramların siyasal coğrafya araştırmalarında hem merkezi hem de en yaygın olarak yayımlarda ortak kullanılan kavramlar olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte siyasal coğrafya yayım başlıklarında yoğun olarak geçen ama merkezi ağırlığını kaybeden niş temalar (niche themes) ise *siyasal coğrafya tartışmaları (political-geography debates)* kavramı olmuştur. Alandaki merkezilik, yoğunluk ve ilişkisellik özelliğini kaybeden kavramlar (declining themes) *tarih okumaları (reading history)* kavramı olup son olarak çalışmalardaki merkezilik durumu yüksek olup kullanım yoğunluğu henüz düşük olan kavram ise (basic themes) *sınır (border)* kavramı olmuştur.

3.1.4 Yayınların Anahtar Kavramlarının Analizi

Akademik yazımda çalışmanın amaç, problem, yöntem ve sonuçlarını bir bütün olarak veren önemli bileşenlerden arasında anahtar kavramlar yer almaktadır. Araştırmacının akademik çalışmaya olan yönelimini doğrudan etkileyen dinamikler arasında yer alan anahtar kavramlar aynı zamanda konusal ve dönemsel olarak literatürde ortaya çıkan güncel tartışmalar hakkında da önemli veriler sağlamaktadır. Bu noktada Şekil 13, araştırmanın veri setinden elde edilen anahtar kavramların ortak kullanım sıklığını ve kendi aralarında ortaya koydukları ilişki durumu ve kümelenme varyansını göstermektedir. İlgili şekil 883 anahtar kavram arasında birlikte oluşumlarına göre (co-occurrence) analiz edilerek tespit edilen sekiz kümeden oluşmaktadır. Ayrıca kümelerde yer alan kavramların yazı karakter boyutu ve daire büyüklüğü kullanım sıklığını yansıtmaktadır.

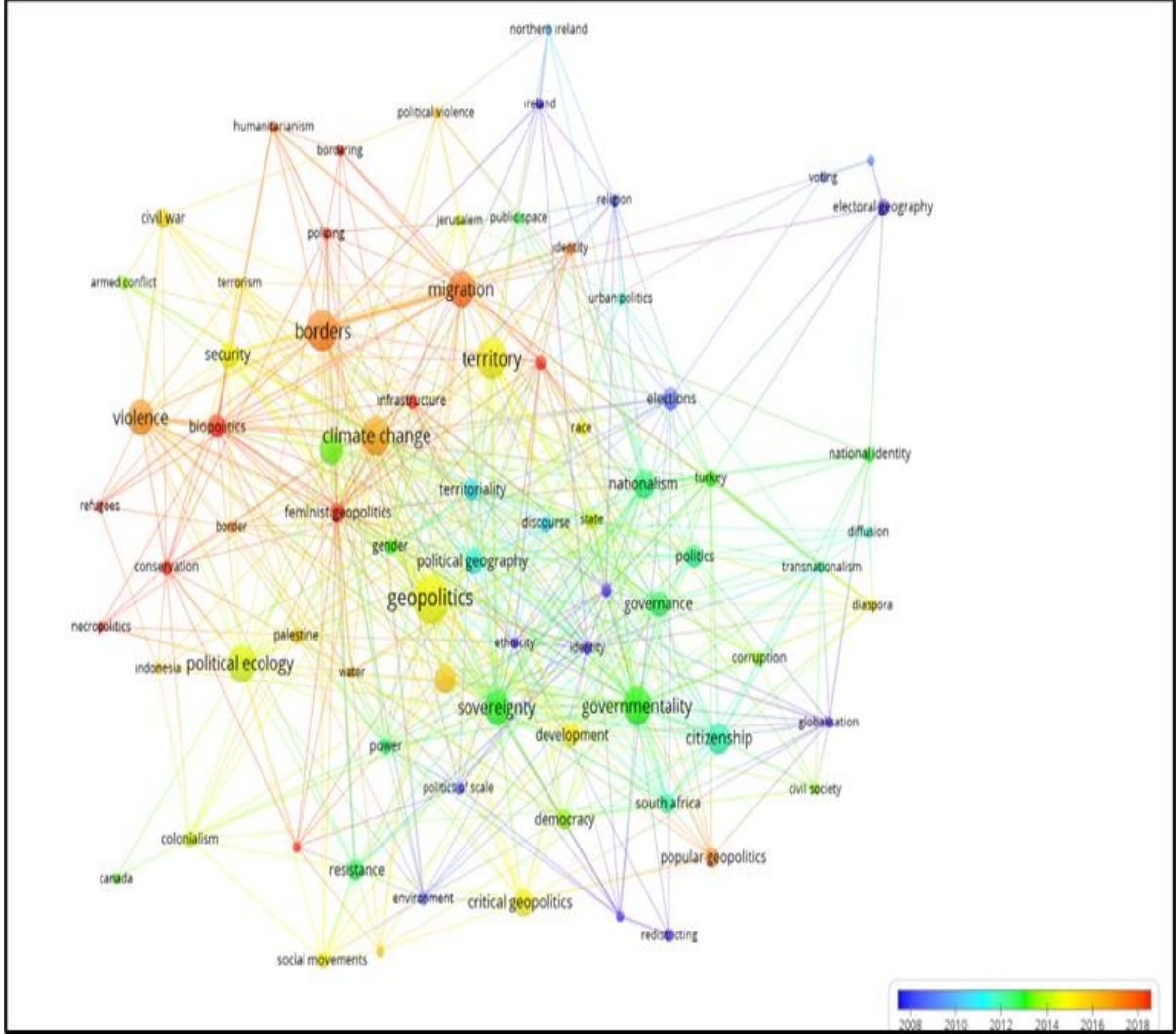
Şekil 13: Yayınlarda ortak olarak kullanılan anahtar kavram kümeleri

Anahtar kavramların eş-birlikte oluşum analizinde mor renkle gösterilen ve Şekil 13'ün merkezinde yer alan birinci küme siyasal coğrafyanın bölgesel ve siyasal yönetim dinamiklerinin analizlerini konu edinen jeopolitik (geopolitics) kavramı odağında şekillenmiştir. Bu bağlamda bölge (territory), bağımsızlık (sovereignty), yönetimsellik (governmentality), neoliberalizm (neoliberalism), vatandaşlık (citizenship), demokrasi (democracy), devlet (state) ve seçimler (elections) kavramları çalışmalarda jeopolitik kavramıyla birlikte yoğun bir şekilde ilişkilendirilen kavramlar olmuştur. Mavi renk tonuyla ön plana çıkan ikinci küme özellikle Simon Dalby'in öncülük ettiği çalışmalara dayanan antroposen jeopolitik çerçevesinde gelişme gösteren iklim değişikliği (climate change) kavramı etrafında öbekleşen küme olmuştur. Bu kümede yer alan iklim değişikliği kavramı postkolonyal sürecin bir yansıması olarak Afrika (Africa), tartışma (conflict), siyaset (politics) ve sivil savaş (civil war) kavramlarıyla yoğun bir şekilde geçmiştir. Bu kümeyle bağlantı olan ve kahverengi olarak görselleşen üçüncü küme siyasal karar vericilerin doğal tahribat üzerindeki pratiklerini konu edinen siyasal ekoloji (political ecology) anahtar kavramı ve onunla sıkça geçen korumacı (conserver) terimi ile şekillenmiştir. Bir diğer küme açık yeşil renk tonu ile vurgulanan ve sınırlar (borders) kavramı odağında gelişme gösteren dördüncü küme olmuştur. İlgili küme savaş coğrafyasının ortaya çıkarmış olduğu sosyal ve beşerî sorunların mekânsal analizine dayanan ve beden-siyaset arasındaki ilişkiselliği vurgulayan şiddet (violence), göç (migration), güvenlik (security), biopolitika (biopolitics) ve savaş (war) kavramlarının bağlantısını ortaya koymaktadır. Beşinci küme toplumsal cinsiyet ve iktidar arasındaki inşayı konu edinen feminist jeopolitik (feminist geopolitics) kavramı odağında ve sosyal hareketler (social movement) ile direnç (resistance) kavramlarıyla yoğun bir şekilde ilişki olarak vurgulanan pembe renk tonuyla vurgulanan küme olmuştur. Siyasal coğrafyanın postmodern yönünü kategorize eden kırmızılı renkli altıncı küme eleştirel jeopolitik (critical geopolitics) ve popüler jeopolitik (popular geopolitics) kavramlarıyla şekillenmiştir. Siyasal coğrafya (political geography) kavramı odağında ortaya çıkan yeşil renkli yedinci küme azınlık topluluklarının kimlik sorunlarını ele alan milliyetçilik (nationalism) ve kimlik (identity) kavramlarıyla sıkça geçen alt küme olmuştur. Son olarak Şekil 13'te beliren gri renk tonuyla sekizinci küme Türkiye (Turkey) ve İsrail (Israel) kavramların yoğun olarak birlikte geçtiği küme olmuştur.

Anahtar kavramların akademik yayımlardaki trend eğilimi yayımların disiplin içinde yaşamış olduğu değişimi ve sosyal yaşamda meydana gelen gündelik yaşamın aktüel durumunu açıkladığı gibi disiplinlerarası yaklaşım tarzını ve bu bağlamda yenileşme eğilimleri ile ilişkisini ortaya koymaktadır. Bu noktada analizi daha anlaşılır kılmak amacıyla anahtar kelimelerin minimum 9 kez birbiriyle geçme durumu göz önüne alınarak hazırlanan Şekil 14'te 78 anahtar kavram incelemeye dahil edilmiş olup bunun sonucunda yedi küme (clusters) ve 880 kavramsal bağlantı elde edilmiştir. Şekil 14 incelendiğinde özellikle 2008-2010 yılları arasında seçim (elections), oy verme (voting), din (religion), etnisite (ethnicity), kimlik (identity) ve küreselleşme (globalisation) kavramlarının ilişki olarak ön plana çıktığı belirlenmiştir. Bölgesellik (territoriality), siyasal coğrafya (political geography), söylem (discourse) ve kentsel jeopolitik (urban geopolitics) kavramları 2010-2012 yılları arasında yoğun bir şekilde ortaya çıkarken 2012-2014 yılları arasında güç (power), direnç (resistance), bağımsızlık (sovereignty), demokrasi (democracy), yönetimsellik (governmentality) ve ulusal kimlik (national identity) gibi kavramlar sıkça ilişki olarak belirtilmiştir. Eleştirel jeopolitik (critical geopolitics),

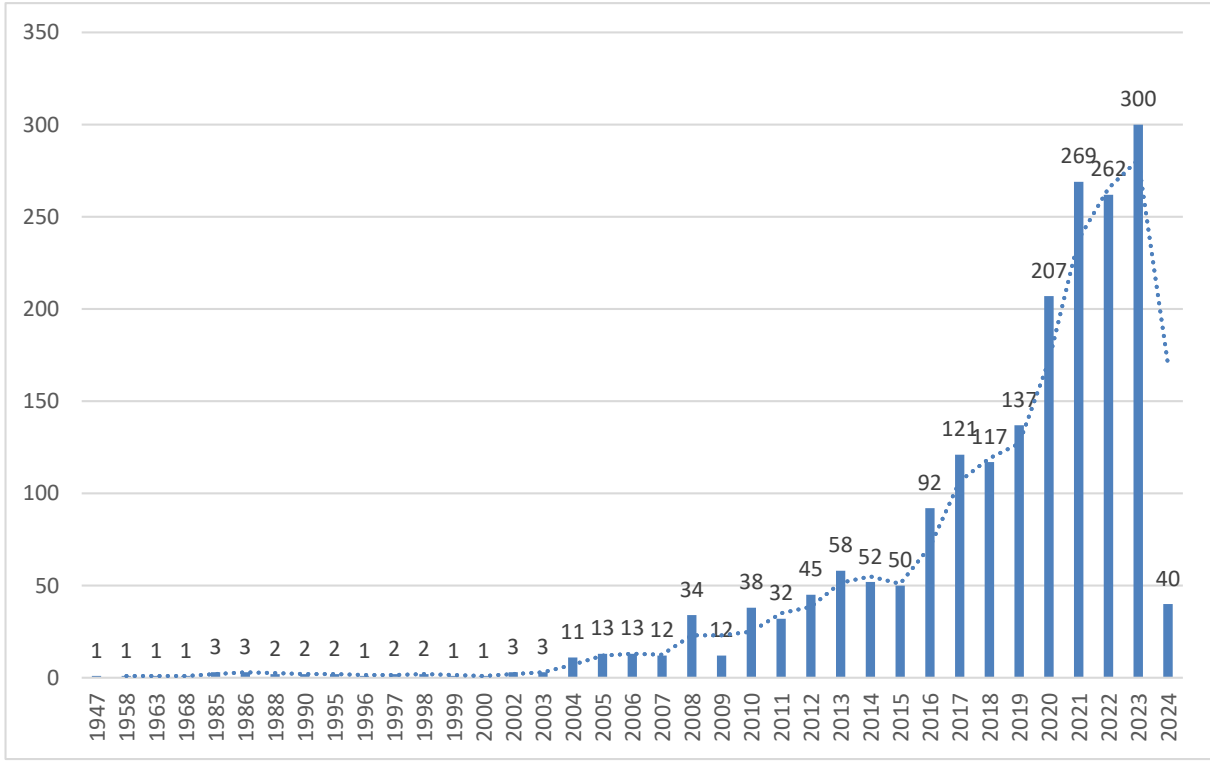
bölge (territory), iklim değişikliği (climate change), şiddet (violence) sınır (borders) ve göç (mügration) anahtar kavramlarının bağlantılı olarak ifade edildiği 2014-2016 sürecinin aksine 2016-2018 yılları arasında biopolitics (biopolitics), nekropolitiks (necropolitiks), korumak (conservation), feminist jeopolitik (feminist geopolitics) ve mülteci (refugees) kavramları yoğun olarak vurgulanmıştır.

Şekil 14: Yayımların anahtar kelimelerinde yer alan kavramların zamansal eğilimi

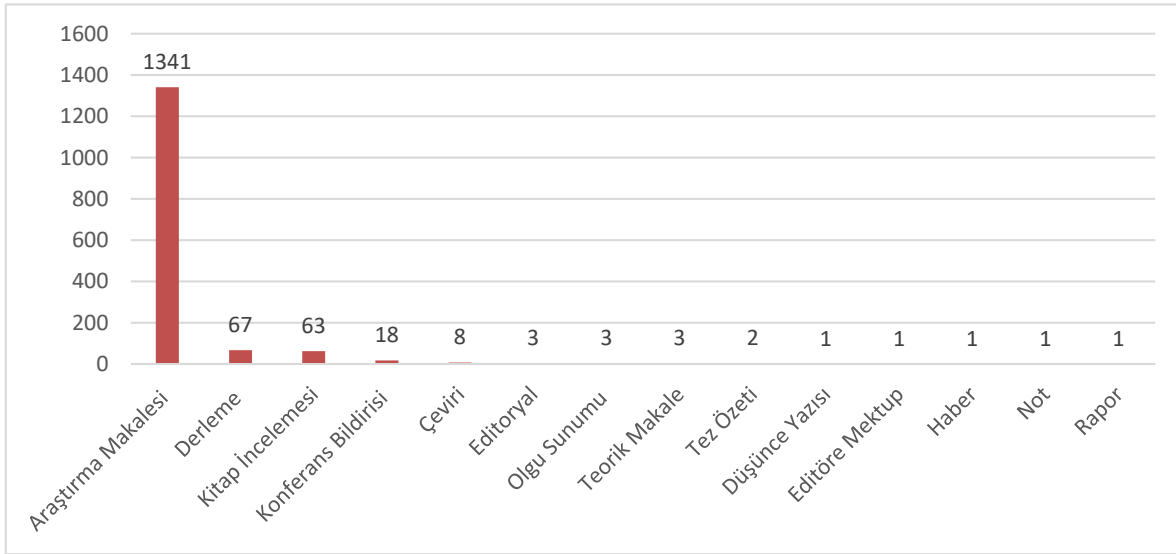
3.2. Türkiye’de Siyasal Coğrafya Alanındaki Çalışmalarının Gelişim Eğilimi

Siyasal coğrafya alanında yapılan akademik yayımların Türkiye ölçeğindeki eğilimlerini analiz etmek amacıyla DergiPark veri tabanından yayım başlığı, anahtar kelimeler ve özet bölümleri içerisinde geçen “siyasal coğrafya” ve “jeopolitik” kavramları ile filtreleme yapılarak 1944 makale çalışmaya dahil edilmiştir. Bu noktada yayımların yıllara göre dağılımı Şekil 15’te gösterilmiştir

Şekil 15: Yayın sayılarının yıllara göre dağılımı

Yıllara göre sayısal dağılım göz önüne alındığından yayımlar 1947-2003, 2004-2015 ve 2016 sonrası olarak üç dönem şeklinde kategorize edilebilir. Siyasal coğrafya alanı ile ilgili ilk çalışmanın 1947 yılında Tarık Tunaya tarafından “*Amme Hukuku ve Jeopolitik*” temasıyla İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası’nda yayımlandığı ve 1947-2003 arası birinci dönemde toplam 29 yayımın akademik yazına kazandırıldığı belirlenmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası siyasal coğrafyanın apolitikleşme süreci, üniversitelerde var olan siyasal coğrafya bölümlerinin kapatıldığı ya da pasifleştirildiği (1945-1960 arası dönem) ve Soğuk Savaş jeopolitiğinin ön planda olduğu 1960-1980 arası süreci kapsayan bu dönemde bir yandan yıllara sair akademik yayımın süreklilik kazanmadığı diğer yandan yıllar itibariyle üretilen ortalama yayım sayısının %1,8 gibi düşük bir oranda kaldığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte siyasal coğrafya çalışmalarında niceliksel anlamda kırılmanın yaşandığı dönem 2004 yılı olmuştur. Toplamda 370 yayımın literatüre kazandırıldığı 2004-2015 arası süreçte önceki yıllara nazaran yıllık ortalama yayım üretimi %30,83 olarak ortaya çıkarak büyük bir sıçrayış gerçekleşmiştir. Son olarak 2016 ve sonrası süreci kapsayan üçüncü dönemde akademik yayım oranının yıl başına %171,66’ya çıktığı ve 2024 yılına doğru doğrusal olarak sürekli artış yaşadığı belirlenmiştir. Dahası 2024 yılının ilk iki ayında ortaya çıkan 40 yayım göz önüne alındığında siyasal coğrafya ile ilgili akademik çalışmaların daha da artarak sürekliliğini koruyacağı öngörülebilir.

Şekil 16: Yayınların türlerine göre dağılımı

Yayımların türlerine göre dağılımını gösteren Şekil 16 analiz edildiğinde, siyasal coğrafya ile ilgili en fazla yayım yapılan akademik yayım kategorisinde ilk sırada araştırma makalesinin (1341) yer aldığı onu sırasıyla ikinci, üçüncü ve dördüncü sıralarda derleme (67), kitap incelemesi (63) ve konferans bildirisinin (18) izlediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte DergiPark sisteminde yayım kategorisinin yer almadığı 421 boş çalışma ve 10 tane diğer kategorisinde yer alan yayımların dışında 8 tane çeviri, üçer adet olmak üzere editoryal, olgu sunumu, teorik makale yayımının, 2 tane tez özetinin ve birer adet olmak üzere düşünce yazısı, editöre mektup, haber, not ve rapor türlerinde akademik çalışmanın literatüre kazandırıldığı belirlenmiştir.

Tablo 3: Coğrafya dergilerindeki siyasal coğrafya yayımlarının yıllara göre dağılımı

Dergi	Yayım Yılı	Yayım Sayısı	Dergi	Yayım Yılı	Yayım Sayısı
Coğrafi Bilimler Dergisi	2022	3		2012	4
	2023	2		2013	1
	Ara Toplam	5		2014	2
Coğrafya Dergisi	2010	2	Marmara Coğrafya Dergisi	2017	5
	2013	2		2018	5
	2020	1		2020	5
	2022	6		2021	3
	2023	1		2022	4
Ara Toplam	12		2023	6	
Doğu Coğrafya Dergisi	2004	1	Ara Toplam		35
	2005	1		1998	1
	2010	2	Türk Coğrafya Dergisi	2006	1
	2013	3		2020	2
	2020	1		2021	2
2022	1		2023	3	
Ara Toplam	9	Ara Toplam		9	
Ege Coğrafya Dergisi	1988	2	Genel Toplam		73
	2022	1			
Ara Toplam	3				

Türkiye’de coğrafya disiplininin akademik çalışmalarını ve konusal tematiğini amaç edinerek yayım yapan Coğrafi Bilimler Dergisi (Ankara Üniversitesi Coğrafya Bölümü), Coğrafya Dergisi (İstanbul Üniversitesi Coğrafya Bölümü) Doğu Coğrafya Dergisi (Atatürk Üniversitesi Coğrafya Bölümü), Ege Coğrafya Dergisi (Ege Üniversitesi Coğrafya Bölümü), Marmara Coğrafya Dergisi (Marmara Üniversitesi Coğrafya Bölümü) ve Türk Coğrafya Dergisi’nde (Türk Coğrafya Kurumu) siyasal coğrafya ile ilgili toplamda 73 çalışmanın gerçekleştirildiği ve bu sayısal verinin toplam 1944 akademik yayımın sadece %3,76’sına tekabül ettiği tespit edilmiştir. Yayınların ara toplam noktasında dağılımı incelendiğinde Marmara Coğrafya Dergisi’nin 35 yayımla ilk sırada geldiği onu 12 yayımla Coğrafya Dergisi’nin ikinci sırada izlediği ve sırasıyla Doğu Coğrafya Dergisi ve Türk Coğrafya Dergisi’nin 9’ar yayıma, Coğrafi Bilimler Dergisi’nin 5 yayıma sahip olduğu son olarak Ege Coğrafya Dergisi’nin 3 yayımla son sırada yer aldığı belirlenmiştir. Bununla birlikte tüm dergiler noktasında siyasal coğrafya ilgili akademik çalışmaların artış trendinin 2020 sonrası süreçte yoğunluk kazandığı belirlenmiştir (Tablo 3).

Tablo 4: Yayım başlıklarında en sık ortak kullanılan kavramlar

Sözcük	Sözcük uzunluğu	Frekans	%	Derece
Jeopolitik	10	703	35,83	1
Enerji	6	206	10,50	2
Güvenlik	8	124	6,32	4
Akdeniz	7	106	5,40	5
Savaş	5	87	4,43	6
Bölgesel	8	85	4,33	7
İran	4	80	4,08	8
Güney	5	56	2,85	9
Kafkasya	8	54	2,75	11
Risk	4	45	2,29	14
Avrasya	7	40	2,04	15
Ortadoğu	8	37	1,89	16
Suudi	5	37	1,89	16
Afrika	6	30	1,53	18
Arktik	6	25	1,27	19
Kuzey	5	24	1,22	20
NATO	4	24	1,22	20
Kimlik	6	21	1,07	23
Kültürel	8	21	1,07	23
Askeri	6	19	0,97	27
Batı	4	19	0,97	27
Jeostratejik	12	12	0,61	29
Kazakistan	10	12	0,61	29
Balkanlar	9	10	0,51	32
Popüler	7	10	0,51	32
Ermeni	6	9	0,46	35
Hâkimiyet	9	9	0,46	35
İngiliz	7	9	0,46	35
İslam	5	9	0,46	35
Makroekonomik	13	9	0,46	35
Jeoekonomik	11	8	0,41	40
Petrol	6	8	0,41	40
Amerika	7	7	0,36	43
İsrail	6	7	0,36	43

Şekil 17: Yayın başlıklarında en sık ortak kullanılan sözcüklerin kavram bulutu ağı

DergiPark veri tabanından elde edilen siyasal coğrafya ile ilgili yayımların başlıklarında en sık geçen ortak kavramları gösteren Tablo 4 ve buna göre görselleştirilen Şekil 17 analiz edildiğinde şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır: Yayımların başlıklarında en çok tercih edilen kavram %35,85 oranla *jeopolitik* sözcüğü olmuştur. Bu kavramı sırasıyla *enerji* (%10,50), *güvenlik* (%6,32), *Akdeniz* (%5,40), *savaş* (%4,43) ve *bölgesel* (%4,33) kavramları takip etmiştir. Bununla birlikte en az frekans yoğunluğuna sahip ilk üç kavram ise *İsrail* (%0,36), *Amerika* (%0,36) ve *petrol* (%0,41) kavramları olmuştur (Tablo 4). Yayın başlıklarında ortaya çıkan kavramların frekans yoğunluğuna göre ortak geçme sıklığı çalışmaların özellikle klasik jeopolitik tematiğine uygun bir bağlama sahip olduğunu göstermektedir. Dahası siyasal coğrafya ve uluslararası ilişkilerin bir alt kavramı olarak jeopolitik genellemenin çalışmaların odağında yer aldığı belirtilebilir. Yine de *kültür*, *kimlik* ve *popüler jeopolitik* gibi kavramların çalışmalarda diğer kavramlara kıyasla az da olsa geçtiği (Şekil 17) belirlenmiştir. Bu durum kısmen de olsa eleştirel siyasal coğrafya yönlü bir ivmenin ortaya çıktığını göstermektedir.

Şekil 18: Yayımların anahtar sözcüklerinde en sık ortak kullanılan kavramların bulut ağı

Tablo 5: Yayınların anahtar sözcüklerinde en sık ortak kullanılan kavramlar

Sözcük	Sözcük uzunluğu	Frekans	%
Jeopolitik	10	862	34,19
Enerji	6	301	11,94
Güvenlik	8	178	7,06
Uluslararası	12	127	5,04
İran	4	100	3,97
Avrasyacılık	12	81	3,21
Azerbaycan	10	66	2,62
Osmanlı	7	63	2,50
Karadeniz	9	58	2,30
Rusya-Ukrayna	13	57	2,26
Ermeni	6	46	1,82
Kıbrıs	6	45	1,79
Suriye	6	45	1,79
NATO	4	42	1,67
Arap	4	37	1,47
Petrol	6	33	1,31
Afrika	6	32	1,27
Batı	4	31	1,23
Balkanlar	9	30	1,19
Hazar	5	25	0,99
Afganistan	10	23	0,91
Jeoekonomi	10	23	0,91
Filistin	8	22	0,87
İsrail	6	22	0,87
İngiltere	9	19	0,75
Kudüs	5	18	0,71
Fransa	6	14	0,56
İklim	5	14	0,56
Mısır	5	13	0,52
Almanya	7	12	0,48
Amerika	7	12	0,48
Hegemonya	9	12	0,48
Kuşak-Yol	9	10	0,40
Terörizm	8	10	0,40
Irak	4	9	0,36
Kafkaslar	9	9	0,36
Satranç	7	9	0,36

Yayımların anahtar kavramalarında ortak olarak vurgulanan sözcüklerin frekans yoğunluğunu gösteren Tablo 5 ve bu tabloya göre oluşturulan Şekil 18 analiz edildiğinde yayım başlıklarında olduğu gibi en sık geçen üç kavramın *jeopolitik* (%34,19), *enerji* (%11,94) ve *güvenlik* (%7,6) kavramları olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte yer politikalarının uluslararası boyutunu yansıtan ve

Türkiye'nin siyasal gündemini etkileyen *Azerbaycan, kuşak-yol, İsrail, Filistin, Kafkaslar, İran ve Avrasyacılık* kavramları (Şekil 18) diğer kavramlar arasında ön plana çıkan kavramlar olmuştur. Dolayısıyla yayımların anahtar kavramlarının yine jeopolitiğin alt tematik bağlantıları üzerinden kurgulandığı ve çalışmaların bu bağlamda daha çok Soğuk Savaş jeopolitiğini yansıttığı ifade edilebilir.

Tablo 6: Yayımların özet bölümünde en sık geçen ortak kavramlar

Sözcük	Frekans	%
Jeopolitik	3002	22,42
Türkiye	2920	21,81
Rusya	1520	11,35
Çin	727	5,43
Avrupa	690	5,15
İran	614	4,59
Akdeniz	495	3,70
Asya	487	3,64
Azerbaycan	400	2,99
Osmanlı	400	2,99
Ortadoğu	348	2,60
NATO	260	1,94
Afrika	256	1,91
Ukrayna	232	1,73
Kıbrıs	228	1,70
Ermenistan	193	1,44
Arap	191	1,43
İsrail	156	1,17
Afganistan	151	1,13
Amerika	120	0,90

Yayımların başlık ve anahtar kavramlarında geçen en sık kavramlarla birlikte bir diğer önemli analiz ögesi çalışmaların özet bölümleridir. Özet bölümleri ile birlikte çalışmaların eğilimi bütünsel bir şekilde verilmiş olur. Bu noktada yayımların özetlerinden geçen kavramların ortak vurgulanma frekans yoğunluğunu gösteren Tablo 6 incelendiğinde başlık ve anahtar kavramlarda olduğu gibi %22,42 frekans yoğunluğu ile *jeopolitik* kavramının ilk sırada yer aldığı onu sırasıyla %21,81 ve %11,35 frekans oranlarıyla *Türkiye* ve *Rusya* kavramlarının izlediği belirlenmiştir. Bununla birlikte özet kısmında en az frekans yüzdesine sahip son üç kavramın sırasıyla *Amerika* (%0,90), *Afganistan* (%1,13) ve *İsrail* (%1,17) olması yine başlık ve anahtar kelimelerde yaşanan eğilim ile paralel bir bağlama sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

4. Tartışma ve Sonuç

Ortak bir insan doğası oluşturma çabasının bir sonucu olarak 19. yüzyılda aydınlanmacı perspektifte doğa bilimlerinin metodolojisine bağlı olarak ortaya çıkan sosyal bilimler, Livingstone ve Withers'in (2021) ifadesiyle devrimin coğrafyalarında sürekli olarak paradigmatik bir dönüşüm yaşamaktadır. Keza sosyal bilimlerin en kadim disiplinlerinden biri olan coğrafya bilimi de bu değişimden etkilenmekte ve böylece "*coğrafyanın devrimi*" (Livingstone ve Withers, 2021) tüm

tematik bağlarıyla gerçekleşmektedir. Fakat coğrafyanın bu akademik dönüşümü farklı coğrafyalarda ve alt çalışma alanlarında eşgüdümlü olarak gerçekleşmemektedir. Bu bağlamda 20. yüzyılın ilk çeyreğinde Batıda pozitivist temellerde deterministik model üzerinden klasik jeopolitik tanımlamasıyla ortaya çıkan siyasal coğrafya (jeopolitik) da yine Batı coğrafyası merkezli eleştirel sosyal bilim geleneğine entegre olarak yüzyılın sonlarına doğru önemli bir değişim yaşamıştır. Tarihsel bağlamda siyasal coğrafyada ortaya çıkan bu dönüşümün görünümünü yansıtmak amacıyla akademik veri tabanlarından elde edilen bibliyometrik veriler analiz edilerek dünyada ve Türkiye’deki akademik eğilim çözümlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın ilk aşamasında siyasal coğrafyanın dünyadaki gelişimi analiz edilmiş olup bu bağlamda öncelikle akademik yayım üretimi değerlendirilmiştir. SJR’nin (2024a) coğrafya, planlama ve gelişme temalı coğrafya dergi kategorisi sıralamasına göre 1,354 etki derecesiyle 51. sırada yer alan Political Geography dergisiyle 0,839 etki derecesiyle 120. sırada yer alan Geopolitics dergisinin siyasal coğrafya alanındaki yayım üretimlerinin sürekli olarak arttığı belirlenmiştir (Şekil 2 ve Şekil 5). Dahası bu çalışmaların kaynakça etkisinin diğer dergileri kapsayacak şekilde geliştiği tespit edilmiştir (Şekil 5). Bu noktada siyasal coğrafya çalışmalarının bir yandan disiplin içindeki özgül konumunu yeniden kazandığı ifade edilebilirken diğer yandan coğrafyanın holistik doğasına uygun olarak siyasal coğrafya çalışmalarında bütünsel ve ilişkisel çalışma bağlamının ortaya çıktığı belirtilebilir. İlgili çalışmaların coğrafi dağılımı ise kronolojik mercekte siyasal coğrafya çalışmalarına dair önemli bir bağlamı ortaya koymaktadır. Özellikle 19. yüzyıl sonlarında klasik jeopolitiğin merkezine konumlanan emperyalist ve kolonyalist ülkelerin (ABD, İngiltere, Almanya, Hollanda vb.) 20. yüzyılın son çeyreği ile 21. yüzyılın ilk çeyreğinde de hem yayım üretimi noktasında hem de bu üretimlerin birlikte yazımını gösteren iş birliği sıklığı noktasında ilk sıralarda yer aldıkları ortaya çıkmaktadır (Tablo 2 ve Şekil 6). Anglosakson dünyanın siyasal coğrafya alanındaki bu hakimiyetinde tekerrür eden diğer bir sonuç sömürgeciliğe ve bu bağlamda siyasal coğrafyanın yapı/iktidar temelli kullanımına saymaca geç dahil olan Almanya’nın özellikle 2018 sonrası süreçte ön plana çıkmış olmasıdır (Şekil 7). Ayrıca ABD’den sonra jeopolitik bloklaşma noktasında dünyanın ikinci kutbunu temsilen eden Çin’in zaman eğilimi analizinde 2020 sonrası süreçte merkezileşme sürecine girdiği anlaşılmaktadır (Şekil 7). Bu durum klasik dönemde olduğu gibi postmodern süreçte de siyasal coğrafya ve güç paralelliğinin birlikteliğini yansıtmaya açıktır.

Dünyada siyasal coğrafya alanındaki değişimi yansıtan en ayırt edici dinamikleri akademik çalışmaların başlık ve anahtar kelimelerinde yer alan kavramların sıklık, ilişkisellik, kümelenme ve zamansal değişimini gösteren analizler sağlamıştır. Bu noktada yayım başlıklarında ortaya çıkan en önemli sonuçlarından bir tanesi siyasal coğrafyadaki yenileşme çabaları ile dönemin politik gündeminin alanın konusal bağlamını şekillendirmiş olmasıdır. Özellikle 1970 sonrasında eleştirel ve postyapısalcı temeller üzerinden dönüşüm yaşayan siyasal coğrafyadaki çalışmaların 2000’li yıllara kadar olan süreçte disiplinin yeniden kurumsallaşmasını sağlayacak temel tartışmalar çerçevesinde geliştiği ortaya çıkmaktadır. Fakat 2000 sonrası dönemde siyasal coğrafya çalışmaları bir yandan *kimlik politikaları*, *mülteci* ve *göç* gibi doğrudan eleştirel geleneğin izini süren bir yaklaşımı yansıtırken diğer yandan kurumsallaşan disiplinin kanonik yönünü temsil eden ve yine eleştirel kuram zemininde beliren *popüler*, *feminist* ve *eleştirel jeopolitik* temaları ile ön plana çıkmıştır (Şekil 11). Bununla birlikte siyasal

coğrafyadaki temel araştırma yönelimlerine *kentsel jeopolitik, iklim değişimi, sınır politikaları ve sınır güvenliği* (Şekil 11) gibi kavramların da dahil olduğu ve böylece akademik araştırmaların bir yandan postkolonyal süreci merkeze alırken diğer taraftan coğrafyayı siyasetin öznesi olmaktan çıkaran ve salt olgusal bir bağlamda değerlendirilen hususları da merkeze aldığı ortaya çıkmaktadır. Ayrıca siyasal coğrafya tartışmaları ve tarihsel okumaların alanda önemini kaybetmesi ve jeopolitik ve mekân kavramlarının araştırmaların merkezindeki konumunu koruması (Şekil 12) siyasal coğrafyanın değişimini büyük ölçüde tamamlayarak Khun'un (2021) ifadesiyle olağan bilim dönemi içerisinde yer alamaya başladığını göstermektedir. Yayınların anahtar kavram analizinde ise siyasal coğrafya araştırmalarının dünya ölçeğinde *jeopolitik (bölge, bağımsızlık, yönetimsellik, neoliberalizm, demokrasi, seçim, devlet), iklim değişimi (Afrika, sivil savaş, politika, coğrafya), siyasal ekoloji (koruma), sınırlar (göç, şiddet, güvenlik, savaş, biopolitik), mekan (bölge), feminist jeopolitik (sosyal hareketler ve direnç) siyasal coğrafya (ulusçuluk, kimlik, ırk), eleştirel jeopolitik* küme ve ilişkili kavramlarıyla akademik araştırmalarda ele alındığı belirlenmiştir (Şekil 13). Bu noktada siyasal coğrafya çalışmalarının doğrudan uluslararası uygulamaların bir sonucu olarak ortaya çıkan jeopolitik tematiğini aşarak coğrafya biliminin sistematik bütünselliğini yansıtacak bir bağlama doğru evrildiği ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda anahtar kavramların zaman trendi noktasında coğrafi gelişmelere bağlı olarak beliren siyasal ve toplumsal görünümü yansıttığı belirlenmiştir. Özellikle 2016 yılına kadar yapıyı ve uygulamalarını sorunsallaştıran çalışmalar bu tarihten sonra bir yandan küresel politikaların bir sonucu olarak çatışma coğrafyalarında meydana gelen gelişmeleri (*şiddet, sınır, göç*) diğer yandan *biopolitik ve nekropolitik* (Şekil 14) gibi kavram ilişkisiyle coğrafyadaki beşerî olguların siyasal ve sosyal bağlamlarını ortaya koyma yönlü bir eğilim yaşamıştır.

Türkiye'deki siyasal coğrafyanın gelişimine odaklanıldığı araştırmanın ikinci safhasında iki farklı yönelim ortaya çıkmaktadır: *Birincisi*, Türkiye'deki siyasal coğrafya akademik çalışmalarının yenileşme eğilimleri. *İkincisi*, dünyada meydana gelen akademik değişim ile kıyaslanması neticesinde ortaya çıkan önemli farklılıklar. İki temel dinamik birlikte ele alındığında ifade edilmesi gereken en önemli sonuçlardan birinin yayımların yıllara göre üretim sayıları olmuştur. Bu noktada 1945-1980 arası süreçte disiplinler önemini yitiren siyasal coğrafya çalışmaları bu süreçten sonra özellikle Batı ülkelerinde yeniden gündeme gelerek sayısal üretim açısından genişlerken (Şekil 2) Türkiye'de 2010 yılına kadar ortalama %3,8 yayım oranı (Şekil 15) ile çok düşük seviyelerde kaldığı ortaya çıkmaktadır. Bu noktada siyasal coğrafya çalışmalarında özellikle 2016 sonrası süreçte bir artışın ortaya çıkması Türkiye'nin demokratikleşme süreciyle ilişkili olduğu belirtilebilir. Bununla birlikte coğrafya dergilerinde yayımlanan siyasal coğrafya çalışmalarının toplam yayımın (1944) %3,76'sına (73) tekabül etmesi (Tablo 3) Türkiye'de coğrafya disiplinindeki siyasi coğrafya çalışmalarının dünyadaki yayım üretim eğilimlerinin oldukça gerisinde kaldığını ortaya koymaktadır. Yayınların başlık, anahtar kelimeler ve özet bölümlerinde en sık kullanılan ortak kavramların analizinde ise iki tür eğilim ortaya çıkmaktadır. İlk olarak dünyadaki gelişim eğilimi ile karşılaştırıldığında Türkiye'deki yayımların araştırma tematiğinin 1980 öncesi geleneksel dönemin kavramsal düzlemine uygun olarak siyasal güvenliği, enerji politikalarını ve Türkiye'nin periferisini şekillendiren uluslararası gelişmeleri (Şekil 17, 18 ve Tablo 6) yansıttığı ortaya çıkmaktadır. Bununla bağlantı ikinci bir husus Türkiye'deki yayımların hem coğrafyanın tematik sistematizmasını (kültür, kimlik, çevre, nüfus) içerecek bir

ilişkiselikten büyük ölçüde yoksun olması hem de dünyadaki eleştirel siyasal coğrafya çalışmalarının önemli ölçüde gerisinde kalmış olmasıdır.

Sonuç olarak, araştırmada siyasal coğrafyanın akademik yayım ve dolayısıyla paradigmatik değişiminin dünya ve Türkiye ölçeğinde farklı bağlamlarda gelişim gösterdiği belirlenmiştir. Dünyada siyasal coğrafya alanında en etkili iki akademik dergilerin (Political Geography ve Geopolitics) verileri ışığında ortaya çıkan temel gösterge klasik jeopolitiğin genelleştirici, coğrafi farklılığı yok sayan ve yapının lehine araçsallaşan bağlamının ortadan kalktığı ve daha ziyade yapıyı/iktidarını/gücü ve pratiklerini problematize eden bir semiyolojiye bürünmüş olduğunun tespitidir. Buna karşın Türkiye'deki siyasal coğrafyanın akademik yayım eğiliminin 1945-1980 arası süreçte apoletize edilen yani siyasetten arındırılmış bir coğrafyanın tasvirine yönelik eğilimini büyük ölçüde sürdürdüğü ortaya çıkmaktadır. Dahası, Türkiye siyasal coğrafya çalışmalarında yapının etkisiyle şekillenen bir coğrafyanın tüm nominal değerlerinin siyasal bağlamının görmezden gelindiği anlaşılmaktadır.

Notlar

- ¹ Gerard Toal'dan (2003) alıntılanarak hazırlanan Tablo 1'e siyasal coğrafyanın tarihsel gelişimi göz önüne alınarak bazı eklemeler yapılmış ve böylece çalışmada kullanılmıştır.

Referanslar

- Agnew, J. (2002). *Making political geography*. Routledge.
- Agnew, J. (2005). *Hegemony the new shape of global power*. Philadelphia: Temple University Press.
- Anaz, N. (2015). Siyasi coğrafyada disiplinler gelişmeler ve Türkiye'de siyasi coğrafya çalışmaları. L. Sunar, *Sosyal Bilimlerde Yeni Eğilimler içinde* (s. 185-218). Ankara: Nobel Yayınları.
- Ar, M. (2020). Jeopolitik söylemde paradigmatik değişim ve eleştirel söylem analizi. *International Journal of Geography and Geography Education* (42), 278-290. doi: 10.32003/igge.674834
- Ar, M. (2023a). Millî Görüş Hareketi'nin toplumsal cinsiyet politikası: Bir feminist jeopolitik denemesi. *International Journal of Geography and Geography Education*, (50), 221-246. doi: 10.32003/igge.1233109
- Ar, M. (2023b). Relational space: Football as a meta fetishism. *Journal of Geography*, (47), 223-240. doi: 10.26650/JGEOG2023-1293999
- Ar, M. (2024). Türkiye'de siyasal aktörlerin kentsel gelişime etkisi ve siyasal benliğin inşası. *İDEALKENT*, 16(44), 935-966. doi:10.31198/idealkent.1487189
- Clarivate. (2024). *First time Journal Citation Reports inclusion list 2023*. Clarivate: <https://clarivate.com/first-time-journal-citation-reports-inclusion-list-2023/> adresinden 02.06.2024 tarihinde alındı.
- Defay, A. (2005). *Jeopolitik*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Dittmer, J., & Sharp, J. (2014). *Geopolitics: An introductory reader*. Routledge.
- Dixon, D. (2016). *Feminist geopolitics: Material states*. London: Routledge.
- Dodds, K. (1998). Political geography I: The globalization of world politics. *Progress in Human Geography* 22(4), 595-606. doi: 10.1191/03091329867222376.
- Dodds, K. (2001). Political geography III: Critical geopolitics after ten years. *Progress in human geography* 25(3), 469-484. doi: 10.1191/0309132016801917.
- Dodds, K. (2019). *Geopolitics: A very short introduction*. OUP Oxford. Oxford University Press.
- Ellison, G., & Glaeser, E. L. (1997). Geographic concentration in US manufacturing industries: A dartboard approach. *Journal of political economy* 105(5), 889-927. doi: 10.1086/262098.
- Häkli, J. (1998). Discourse in the production of political space: Decolonizing the symbolism of provinces in Finland. *Political geography* 17(3), 331-363. doi: 10.1016/S0962-6298(97)00016-4.
- Hepple, L. W. (1986). The revival of geopolitics. *Political Geography Quarterly* 5(4), 21-36. doi:10.1016/0260-

9827(86)90055-8.

- Herb, G. H. (2008). The politics of political geography. K. Cox, J. Robinson, & M. Low içinde, *The SAGE Handbook of Political Geography* (s. 21-40). Los Angeles: SAGE Publications.
- Jarneving, B. (2007). Bibliographic coupling and its application to research-front and other core documents. *Journal of Informetrics* 1(4), 287-307. doi: 10.1016/j.joi.2007.07.004.
- Jones, M., Jones, R., Woods, M., Whit, M., Dixon, D., Hannah, M. (2014). *An introduction to political geography: Space, place and politics*. London: Routledge.
- Khun, T. S. (2021). *Bilimsel devrimlerin yapısı*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Livingstone, D. N. (1992). *The geographical tradition: Episodes in the history of a contested enterprise*. Malden, MA: Blackwell Publishing .
- Livingstone, D. N., Withers, C. W. (2021). *Coğrafya ve devrim*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- OED. (2024). *Geography*. Oxford English Dictionary: https://www.oed.com/dictionary/geography_n?tab=factsheet#3096506 adresinden 03.15.2024 tarihinde alındı.
- O'Loughlin, J. V. (1994). *Dictionary of geopolitics*. Westport: Greenwood Press.
- Rogers, E. Ö., Kincaid, L. D. (1981). *Communication networks: Toward a new paradigm for research*. London: Free Press.
- SJR. (2024a). *SJR. Environment and Planning D: Society and Space*: <https://www.scimagojr.com/journalsearch.php?q=13274&tip=sid&clean=0> adresinden 02.08.2024 tarihinde alındı.
- SJR. (2024b). *Antipode*. SJR: <https://www.scimagojr.com/journalsearch.php?q=27470&tip=sid&clean=0> adresinden 02.08.2024 tarihinde alındı.
- Toal, G. (1989). *Critical geopolitics: The social construction of place and space in the practice of statecraft. Unpublished PhD thesis*. New York: Syracuse University.
- Toal, G. (1994). [Dis]placing geopolitics: Writing on the maps of global politics. *Environment and Planning D: Society and Space* 12(5), 525-546. doi: 10.1068/d120525.
- Toal, G. (2003). Introduction: Thinking critically about geopolitics. G. Toal, S. Dalby, & P. Routledge içinde, *The geopolitics reader* (s. 1-14). New York: Routledge.
- Toal, G., Agnew, J. (1992). Geopolitics and discourse: practical geopolitical reasoning in American foreign policy. *Political Geography* 11(2), 190-204. doi: 10.1016/0962-6298(92)90048-X.
- Toal, G., Dalby, S. (1998). *Rethinking geopolitics*. London: Routledge.
- Van Eck, N., Waltman, L. (2013). VOSviewer manual. *Leiden: Univeriteit Leiden* 1(1), 1-53.
- Weigert, H. W. (1942). *Generals and geographers: The twilight of geopolitics*. Oxford University Press.
- WOS. (2024a). *Citation report*. <https://www.webofscience.com/wos/woscc/citation-report/96c17465-2cd1-4bd5-bde4-cbcb146a9be9-ccc24929> adresinden 02.10.2024 tarihinde alındı.
- WOS. (2024b). *Citation report*. <https://www.webofscience.com/wos/woscc/citation-report/1fddef48-4b2b-4212-8345-1a12c5161dfe-ccc27207> adresinden 02.10.2024 tarihinde alındı.
- Yang, S., Wang, F. (2015). Visualizing information science: Author direct citation analysis in China and around the world. *Journal of Informetrics* 9(1), 208-225. doi: 10.1016/j.joi.2015.01.001.
- Yılmaz, M., Taşkın, E. (2022). Doğu Akdeniz sorununda Yunanistan'ın kullandığı karikatürlerin popüler jeopolitik açılarından değerlendirilmesi. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 20(1), 139-160. doi: 10.33688/aucbd.1070285